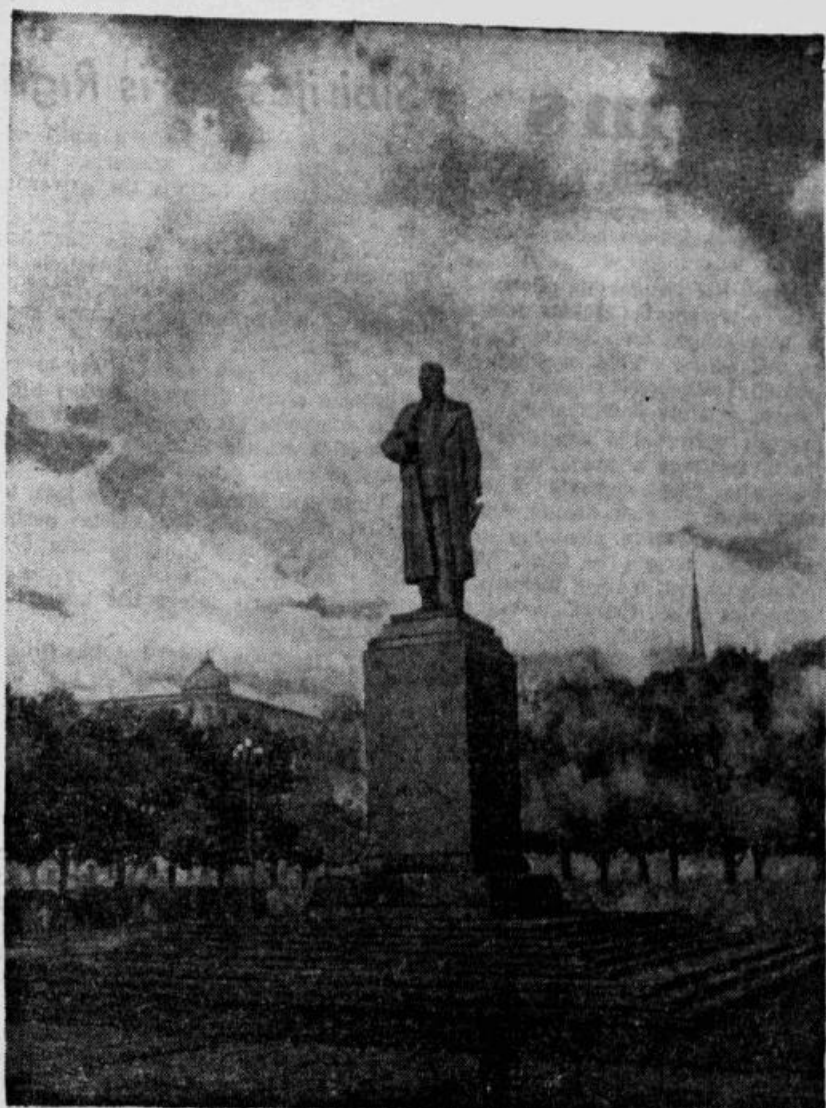

PSRS Kulturas ministrija apstiprinājusi J. V. Staļina pieminekļa projektu, kura autori ir tēlnieki A. un J. Brieži. Pieminekli cels Rīgā, Komunāru laukumā. Darbi jau uzsākti. Pieminekļa apkaimē, kā arī Komunāru laukumā apstādījumus izveidos pēc arhitekta K. Plūksnas projekta.

Attēlā: pieminekļa projekts.

TAUTĀM — MIERU

Sajās dienās Vīnē pabeidza darbu Vispasaules miera padomes sesija. Delegāti, kas pārstāvēja 59 valstis, vienprātīgi pieņēma lēmumus, kuros viņi aicina miera piekritējus visās pasaulēs malās apvienoties, lai cīnītos pret kara draudiem un mazinātu saspīlējumu starptautiskajās attiecībās.

Vispasaules miera padomes sesijas lēmumos labas gribas cilvēki atradīs atbildi uz jautājumiem, kas šodien satrauc visu cilvēci. Lielā starptautiskā nozīmē ir sesijā pieņemtajam vēstījumam organizācijām un darbiniekiem, kas vēlas mazināt starptautisko saspīlējumu, kopējai rezolūcijai, zinātnieku sesijas dalībnieku aicinājumam saviem koleģiem visā pasaulē, kā arī rekomendācijai, kurā Vispasaules miera padome aicina valrot tautu sadarbību kultūras laukā.

Jautājums par starptautisko attiecību saspīlējuma mazināšanu — mūsdienai svarīgākais jautājums — ietvēra lielu vietu lēmumos un sesijas dalībnieku runās. Atklājot sesiju, Frederiks Zolli-Kliri paziņoja, ka viens no svarīgākajiem uzdevumiem ir atrast vislīdzīgāko līdzekli, kā panākt piecu lielvalstu pārstāvju apspriedes sanāksmi.

Sesija apsveica Padomju Valdības 1953. gada 26. novembra notu, kas adresēta ASV, Anglijas un Francijas valdībām, kurā izteikta PSRS Valdības gatavība piedalīties četru lielvalstu pārstāvju apspriedē.

Kā zināms, triju rietumu lielvalstu valdības atsakās pat apspriest jautājumu par starptautisko attiecību saspīlējuma mazināšanu. Šis valstis noraida tādas lielas demokrātiskas valsts kā Ķīna piedāvāto šajā apspriedē, lai kāna pats fakts, ka Ķīnas Tautas Republika piedalītos pārrunās, jau kalpo

tu starptautiskā saspīlējuma mazināšanai. Sesijā tika uzsvērts, ka arī Vācijas problēma ir jāatrisina miera interesēs. Vācu militarisma atdzimšanas politika, kas Rietumvāciju pārvērš par jaunas agresijas perēkli, apdraud Francijas, Polijas, Beļģijas, Čehoslovākijas, Dānijas, Holandes un citu Eiropas tautu drošību.

Plašu atbalstu gūs Vispasaules miera padomes vēstījums organizācijām un darbiniekiem, kuri vēlas mazināt starptautisko saspīlējumu, sasaukt starptautisku apspriedi, lai brīvi izteiktu viedokļus un izskatītu iespējamus lēmumus.

Ikvienš godīgs zinātnieks, kurš uzskata par augstāko pienākumu ar savu radošo darbu zinātnē kalpot dzīves augšupejai, bet nevis iznīcībai, ar lielu gandarījumu uzņems Vispasaules miera padomes sesijas dalībnieku — zinātnieku aicinājumu enerģiski cīnīties par nāsu iznīcināšanas ieroču aizliegumu.

Lai valrotu un nostiprinātu tautu sadarbību kultūras laukā, sesijas lēmumos paredzēts 1954. gadā plaši atzīmēt lielo pasaules kultūras priekšvēstījumu jubilejas: 200. gadadienu kopš angļu rakstnieka Fildinga nāves, 50. gadadienu, kopš miris A. Čehovs, 50. gadadienu kopš čehu komponista Dvoržaka nāves un 2400. gadadienu kopš Aristofana dzimšanas.

Vispasaules miera padomes sesijas noslēguma sēdē ievēlēja jaunos Vispasaules miera padomes locekļus un jaunos Vispasaules miera padomes biroja locekļus.

Vispasaules miera padomes sesijas lēmumos ar kvēlu atsaucību uzņems miljoniem labas gribas cilvēku un smelsies tajos stingru pārliecību, ka tautas panāks agresijas spēku atkāpšanos, saglabās un nostiprinās mieru visā pasaulē.

PSRS Padomju arhitektu savienības valdes XV plenums

Maskavā noslēdzies PSRS Padomju arhitektu savienības valdes XV plenums. Tajā piedalījās Maskavas, Leningradas, Tbilisi, Erevanas, Baku, Taškentas, Rīgas un citu mūsu zemes lielāko pilsētu arhitekti.

Plenums apsprieda jautājumu par tipa projektēšanas attīstību. Referēja PSRS Padomju arhitektu savienības valdes sekretārs G. Zacharovs. Plē-

nums noklausījās ziņojumus par to, kā dzīvojamo namu tipa projektus ievieš celtniecības praksē Maskavas, Leningradas un Ukrainas Padomju arhitektu savienības, kā arī projektēšanas organizācijas. Runātāji atzīmēja, ka tipa projektēšana ir viens no svarīgākajiem pasākumiem, kas veicina PSKP XIX kongresa vēsturisko lēmumu sekmīgu realizāciju dzīvojamo namu, kā arī kultūras un sadzīves ēku celtniecībā.

LĀTVIJAS PADOMJU RAKSTNIEKU, KOMPONISTU, MĀKSLINIEKU UN ARCHITEKTU SAVIENĪBU LAIKRAKSTS

1953. G.

5. DECEMBRĪ

Nr. 49 (464)

Anatols Imermanis

Šodien avīzē

Poemas fragments

Mazais kiosks zaļu liepu skaits.
Žurnālus un avīzes tur pārdod —
Spoguļus, kur visums kopā kļūst.

Dzīve, kura, zibsnīd un dārdot,
Neskatāmos sliežu ceļos trauc,
Joņo pretī ziņojumu vārdos,
Darboties un līdzī traukties sauc.
Dzīve, kura, nesot krāšņās zīles,
Savus neskatāmos zarus pleš,
Iespiedkrās smaržā pretī dviel,
Sauc mūs sapņot, draudzēties un mīlēt.

Laikraksts — dzīves koka dzīvā lapa,
Kurā rindu smalkās šķiedras tumst,
Visu, kas uz zemeslodes tapa,
Visu, kas vēl top, tā rāda mums
Šodien avīzē... Cik brīnumdaudz
Noticis šai ikdienišķā dienā:
Indijā, kur plešas bada drauds,
Tvaikoņi ar krievu graudiem pienāk:
Vjetnamieši uzbrukumā trauc;
Un tai pašā dienā Volgas kraujā
Buldozeru pulki dodas kaujā,
Zeme jaunai jūrai ceļu griež;
Miera kongresā skan ovāciju dima —
Anglis malajietim roku spiež;
Francijā slēdz uzņēmumus;
Krimā,
Rūpnīcā, kas kauldā stepē dzima,
Pirmais tērauda spožs dzirkstis šķiež;
Vašingtonā, raucot pieri grumbās,

Dēkaiņi grib jaunu karu uzsākt;
Maļenkovs tiem bridinoši saka:
«Ari mums ir udeņraža bumba!»
Ceļas rokas, aplaudējot viņam,
Laudis miera silto dvasu jauž.

Šodien avīzē... Pēc ziņas ziņa
Aizsoļo un panākumus pauž:
Pieaug cerības, bet bīrās krit
Akcijas, kad pāri zemeslodei
Soļo mūsu uzvaras, kas šodien
Avīzē,
un tās, kas sekos rīt.

Tās dzīvi pārveidos līdz pašiem gadiem,
Un izšķirējai cīņai spēkus vāks,
Līdz kādu rītu pienāks lielais
Šodien —
Un zemeslode jaunu eru sāks.

Saruna par dzīvi

E. BRIEDIS

savā istabas biedrē — vai tik tā nav nokļuvusi nepareizā sanatorijā. Šis vērtējošais, šaubu pilnais skatniens atgrieza kaimiņiem īstenībā. Viņa jautri iesmējās:

— Bet tie taču nav mani bērni! —
Piecēlās un viegli palocījās: — Atļaujiet stādīt priekšā: Latvijas Lauksaimniecības akadēmijas bērnodārza pārzine Ilga Sternberga.

— Kāds jums interesants darbs! —
Jūsmeja Bērziņa. — Audzināt bērnus, veidot cilvēkus — kas var būt vēl patiecinīgāks? Jums gan veicies!

Sternbergas lūpas savilkās skumjā smaidā. Atceroties savu dzīvi pirms padomju varas nodibināšanas, pat saldašs ēdiens pēkšņi likās rūgts un negaršīgs. Veicies... So pašu vārdu pirms trīsdesmit trim gadiem bija teikusi viņas māte, kad izdevās izlūgties mazajai Ilgai brīvību pilsētas bērnodarzā. Veicies viņai bija arī tāpēc, ka audzinātāja «tante Toniņa» darīja visu, lai tūlītējās apstākļos strādnieku bērni redzētu kaut dažus saules starus.

Mēdz sacīt, ka bērna raksturs pilnīgi veidojas tikai četrpadsmit gadu vecumā, kad viņa jau nobriest zināmi uzskati, kad rodas pareizs priekšstats par dzīvi, kad intereses un spējas ievirzās noteiktās slīdēs. Toties Ilga Sternberga var droši apgalvot, ka viņa jau septiņu gadu vecumā izvēlējusies profesiju, spraudusi mērķi, no kura nekas nevarēja piespiest meiteni atteikties — kļūt tādai kā «tante Toniņa», izmācīties par bērnodarza audzinātāju, sniegt strādnieku bērniem mazliet laimes, iesēt viņos to sēklu, kas vēlāk palīdzēs cīnīties pret apspiedējiem.

Uz šo mērķi Ilga gāja ar tādu neatlaidību un enerģiju, kas pārsteidza pat viņas tuvākos draugus. Vēl vidusskolas gados viņa sāka interesēties par bērnodarzneņu kursiem. Uzzinājusi, ka mācību nauda 200 latu, meitene trīs gadus vasaras brīvlaikā strādāja par audzinātāju bērnu kolonijā Siguldā, atteicās no tērpiem, kino un teātra apmeklējumiem un noguldīja katru nopelnīto santīmu. Beidzot viņa iestājās Draudzības vidusskolas bērnodarzneņu kursos, kurus ar labām sekmēm beidza 1937. gadā. Lūk, viss ir sasniegts.

Pirmā vilšanās ilgu sagaidīja pie kolonijas pārvaldnieka.

— Turpmāk gan nevarēsim jūs nodarbināt, — viņš teica un valrījās sataptes ar Ilgas skatlienu.

— Bet man taču tagad ir tiesības, — meitene mēģināja iebilst un nolika viņa priekšā diplomu.

Pārvaldnieks pat nepaskatījās, viņš sāka rakstīt un ar visu savu izturēšanos lika saprast, ka saruna beigusies.

Tā Ilga Sternberga sāka meklēt darbu. Nelīdzēja ne diploms, ne lūgumi, nedz piedāvājums strādāt «par videru». Varbūt bija izpildījusies valodas, ka viņa pārāk draudzīgi apējojusies ar strādnieku bērniem, varbūt nebija vajadzīgās protekcijas — lai nu kā, darbu Ilga neatrada. Beigās viņa vēl varēja būt laimīga, ka izdevās iekārtoties kādā iestādē par mašīnrakstītāju.

Gāja gadi, bet Ilga nespēja samierināties. Viņai likās, ka taustiņu klaboņa atbalsojas pašas sarūgātājums. «Tie-

sības... — pīrgājās kustīgie svina burti, — kur tad tu dzīvo, ja nezini, ka tiesības tikai mantīgajiem. Saki palīdz, ka tev vispār ļauj strādāt.»

...Līvija Bērziņa nemīlēja stāstus bez laimīgām beigām. Gribējās arī izklaidēt biedrē, kas, kavēdamās pagātnes takās, bija sadrūmusi. Tāpēc viņa lūdza:

— Bet pastāstiet tagad par Dainu. Tā taču ir jūsu meita, vai ne?

— Nē, Daina ir viena no manām pirmajām audzēknēm. Bet arī tas ir garš stāsts.

— Stāstiet, lūdzu, stāstiet!

— Tas bija tieši nedēļu pēc Rīgas atbrīvošanas, 1944. gada 20. oktobrī, — Ilga Sternberga stāstīja. — Steidzos gar izpostīto Daugavpili un, iedomājoties, ko es saku: Antoniju Bakšu, manas bērības «tanti Toniņu». Protams, bez asarām jau nu neliktām. Un tad viņa aicināja mani pie sevis strādāt, jo nupat bija apstiprināta par 9. bērnodarza pārzini.

— Un tur jūs satikāt Dainu? — iestarpināja Bērziņa.

— Nē, tas notika vēlāk. Vispirms valsts mani sūtīja papildināt zināšanas Izglītības ministrijas kursos. Kad tos beidzu, darba piedāvājumi birtin bija. Taču visvairāk vilināja Latvijas Lauksaimniecības akadēmijas priekšlikums. Kad vaicāju pārstāvim, kas viņiem ir, tas atbildēja:

«Tikai bērni un, cerāms, jūs.»

Tā es kļuvi par LLA bērnodarza pārzini. Naudas līdzekļi bija atvēlēti, atbalstu neviens neliedza. Iegādājos inventāru un ar bērniem aizbraucu uz akadēmijas palīgsaimniecību Reikuloj. Kad atgriezāms mācību gada sākumā, mani jau gaidīja kāda studente — Ella Klinklāva. Uz rokām viņai bija piecus mēnešus veca meita. Pirmajā brīdī mēģināju atrunāties, iebildu, ka tas taču zīdāinis, kuram bērnodarzā nav vietas. Klinklāva manī neklausījās, tikai cieši ielūkojās acīs un teica:

— Padomju vara man pāvērusi ceļu uz izglītību, vai tiešām jūs likst šķēršļus? Vai tad jūs nepazīstat PSRS Konstitūciju?

Nokautējos, laikam pat nosarku.

Pirmajā gadā studente tik pēc dažām iekcijām nāca pie mums barot mazo Dainu, vēlāk mēs jau pilnīgi varējām uzņemties gādību par meiteni un atbrīvot mātei laiku mācībām.

Ko lai saka, septiņos gados Daina man cieši leaugusi sirdi. Vasarā viņa dzīvoja ar mums jūrmalā, ziemeļā Rīgā. Un, kamēr viņa auga, arī bērnodarzs paplašinājās. Tagad mums ir 14 skatu istabu, liels augļu dārzs un rotaļu laukums. Arī šogad Daina bieži nāk pie mums clemos, palīdz izdalīt telpas, rotājās ar mazajiem. Bet viņas māte tikmēr beigusi akadēmiju, pasniedz botāniku un mācās aspirantūrā.

Tālāk Ilga Sternberga nestāstīja — bija pienācis laiks doties uz diatēmiņu. Gandrīz vienlaicīgi atvērs arī citas durvis. Pa tām uz dažādām procedūrām devās strādnieki un kolchoznieki, studenti un skolotāji, ārsti un pārdevēji — padomju laudis, kuriem Padomju Konstitūcija nodrošinājusi cilvēces lielās pamattiesības: darbu, izglītību un atpūtu

Latvijas KP CK IX plenums

Sibīrijas koris Rīgā

26. un 27. novembrī notika Latvijas Komunistiskās partijas Centrālās Komitejas IX plenums. Plenums apsprieda jautājumus: 1. Par kultūras un izglītības darba stāvokli uz laukiem un pasākumiem tā uzlabošanai. 2. Par PSKP CK septembra Plenuma un Latvijas KP CK VIII plenuma lēmumu izpildi attiecībā uz republikas MTS un kolchozu nostiprināšanu ar kadriem. 3. Par Latvijas Komunistiskās partijas XIII kongresa sasaukšanu.

Referātu pirmajā jautājumā nolāsīja Latvijas KP CK sekretars A. Peļše. Partijas organizāciju organizatoriskā un politiskā darba svarīgi atbalsta punkti ir lauku kultūras un izglītības iestādes, kultūras nami, klubi, bibliotēkas, sarkanie stūriši. Kultūras un izglītības darbs ir viens no svarīgākajiem partijas ideoloģiskā darba sektoriem.

Lai gan pieaug republikas kultūras un izglītības iestāžu tīkls un tās pēdējos gados savu darbu uz laukiem nedaudz uzlabojušas, tomēr lauku kultūras un izglītības iestāžu darba līmenis acīm redzami neatbilst mūsu uzdevumiem, kādus mums tagad izvirza partija.

Referents atkārtoti pastāstīja par to materiālo bāzi, kāda ir republikas kultūras un izglītības iestādēm, un par tās stāvokli. Republikas Kultūras ministrijas sistēmā uz laukiem ir 594 ciemu klubi, 58 rajonu, 713 ciemu un 45 bērnu bibliotēkas, kā arī 58 rajonu kultūras nami. Bez tam pastāv 192 kolchozu klubi, 999 kolchozu bibliotēkas un ap 2.000 kolchozu sarkano stūrišus. Tādējādi uz laukiem pavisam ir vairāk nekā 4.600 kultūras un izglītības iestāžu. Tomēr šī tīkla tālāka pieaugums rit ļoti lēni un neapmierina darba lauku kultūras vajadzības. Pie tam vēl kultūras un izglītības iestādes republikas rajonos izvietotas pavisam nevienmērīgi.

Uzdevums ir pastiprināt tempā izvērst tuvākajā laikā kultūras celtniecību uz laukiem. Katram rajonam, bet rajonā — katram kolchozam, padomju saimniecībai, MTS un katram rūpniecības uzņēmumam, kas atrodas uz laukiem, jāatrod līdzekļi un iespējas radīt savu kultūras centru.

Referents uzsvēra, ka slukts stāvoklis ir rajonu un ciemu bibliotēku izvietojumā. Daudzas no tām joprojām atrodas neapmierinošās, šaurās telpās. Sevišķi slukti ir telpām nodrošinātās bērnu bibliotēkas. Daudzās bibliotēkās telpu trūkuma dēļ darbs ar bērniem apstājas ar grāmatu izsniegšanu vien. Rajonu komitejas un rajonu izpildkomitejas ar bibliotēku darba jautājumiem nodarbojas reti un iesākot darbu parasti nenoved līdz galam. Tā, piemēram, Alzputes rajonā no bibliotēku kapitalremontam atzīmētajam līdzekļiem līdz š. g. 1. oktobrim bija izmantoti tikai 15 procenti.

Maz uzmanības velti kultūras un izglītības iestāžu sagatavošanai ziemai. Daudzas iestādes ziemā nereti paliek bez kurināmā un tāpēc nedarbojas. Tās stāvoklis pašlaik ir Alzputes, Dagdas, Zilupes, Abrenes un citos rajonos. Sevišķi bezrūpīgi šajā lietā parādījušies Kārsavas rajona vadība. Šajā rajonā darbam rudens un ziemas apstākļos nav sagatavota neviena kultūras un izglītības iestāde.

Referents atzīmēja arī, ka daudzām lauku kultūras un izglītības iestādēm nav vajadzīgās iekārtas un inventāra, tās nav nodrošinātas ar muzikas instrumentiem, sevišķi ar klavierēm un pšašiem instrumentiem.

Lauku bibliotēkas pavisam vāji tiek papildinātas ar jaunāko literatūru. No grāmatu iegādei atvēlētajiem līdzekļiem daudzas lauku bibliotēkas šogad izmantojušas mazāk par vienu ceturtdaļu. Dažās bibliotēkās nav Mičurina, Lisenko, Viljamsa un Timirjazeva darbu. Labāko padomju rakstnieku darbi sastopami ļoti ierobežotā daudzumā. «Preses apvienība» piešķir ciemu bibliotēkam nepietiekamu daudzumu periodisko izdevumu, sevišķi žurnālu, kurus lasītāji plaši pieprasa.

Referents tālāk runāja par trūkumiem novadpētniecības muzeju, kinofilmu un kinofilmu iznomāšanas organizācijā. Uz laukiem darbojas 249 ceļojošie kino un 45 stacionāras iekārtas, bet tie neizpilda valsts plānu lauku tēdzīvotāju apkalpošanā ar kinoizrādēm. Sevišķi slukti strādā kinokārtas Apes, Jaunjelgavas, Maltas un dažos citos rajonos. Tā, piemēram, Apes rajonā uz šā gada 1. novembrī plāns skatītāju skaita ziņā bija izpildīts tikai par 22,2 procentiem, kopējo ienākumu plāns — par 20,8 procentiem.

Lielu uzmanību referatā tika veltīta jautājumam par darbu ar kultūras un izglītības iestāžu kadriem. Lielākā daļa lauku kultūras un izglītības iestāžu darbinieku nav speciāli sagatavoti. Tiek

pieļauta bieža kadru maiņšanās. Pagājušajā gadā mainījušies 40 procenti rajonu un ciemu kultūras un izglītības iestāžu darbinieku. Daudzās partijas rajonu komitejās un rajonu izpildkomitejās nepieņem nopietni kultūras un izglītības iestāžu darbinieku izvēli un audzināšanu. Izpildkomitejas palaižam īpaši vadošā darba kultūras un izglītības iestādēs darbiniekus, kas agrāk tajā pašā darbā citos rajonos strādājuši nevēlami.

Lai celtu klubu un bibliotēku darbinieku kvalifikāciju, rajonos ik mēnesi jāsarīko divu dienu semināri. Tomēr daudzos rajonos, piemēram, Dagdas, Smiltenes, Tukuma, Dundagas un dažos citos šie semināri tiek rīkoti neregulāri un zemā idejiski politiskā līmenī. Referents uzsvēra, ka Latvijas PSR Kultūras ministrija vāji vada kultūras un izglītības iestādes. Dzīvu vadību bieži atzīmējam, Kultūras ministrija jānovērš trūkumi darba, it sevišķi kadru sagatavošanā, un kultūras un izglītības darbinieku kvalifikācijas celšanas vienā mēneša kursos ik gadus jāiesalsta ne mazāk kā tūkstoši cilvēku. Šogad tādus kursus beiguši tikai 490 cilvēki. Ministrija arī jāveic nopietna uzmanība tai pakļautā kultūras un izglītības darbinieku tehniskuma darbam un tajā radikāli jāuzlabo mācību un politiskās audzināšanas darba nostādne. Rajonu padomju izpildkomitejām un partijas rajonu komitejām jāmaina savas nostājas attiecībā uz jaunajiem speciālistiem, kultūras un izglītības iestāžu darbiniekiem, jāradīja viņiem normāli dzīvokļi un sadzīves apstākļi un pastāvīgi jāpalīdz darba.

Referata ievērojama daļa bija veltīta lauku kultūras un izglītības darba satura analīzei. Partijas organizācijām nenogurstoši jāgādā par kultūras darba idejisko saturu, par tā kvalitātes celšanu. Republikā ir ne mazums labu ciemu klubu, kas kļuvuši par lauku kultūras dzīves pastāvīgu centru. Plašu darbu kolchoznieku vidū veic, piemēram, Ogres rajona Lielvārdes kultūras nams. Šī kultūras nama koris ienēmis otro vietu republikanskajā mākslinieciskās pašdarbības skatē. Kora dalībnieki koncertē ne vien savā rajonā, bet izbrauc arī uz citiem rajoniem un citām republikām. Lielvārdes kultūras nama deju kolektīva izcīnīja pirmo vietu republikanskajā mākslinieciskās pašdarbības skatē. Tā repertuārā ir daudzas mūsu zemes un tautas demokrātijas valsts tautu dejas. Labi strādā arī Līvānu rajona Gercānu klubs, Ogres rajona kolchoza «Lāčplēsis» klubs un daudzi citi.

Nopietnas pretenzijas referents izvirzīja mākslas darbinieku savienībām un profesionālajām mākslas iestādēm. Latvijas Padomju rakstnieku savienības un Padomju komponistu savienības darbs jauna repertuāra radīšanā mākslinieciskās pašdarbības vajadzībām tālāk par svinīgiem solījumiem pagaidām vēl netiek. Par to ne mazāk mērā ir atbildīga arī Latvijas Valsts izdevniecība, kas, atzīmējoties ar visdažādākajiem legantiem, neizdod repertuāru krājumus.

— Pēdējā laikā, — teica b. Peļše, — veikts ievērojams darbs lekciju propagandas pastiprināšanai laukos. Republikas partijas organizācija šim darbam izraudzījusi savus labākos spēkus. Lekcijas lauku tēdzīvotājiem lasa partijas un padomju aktīvi, zinātnieki, mākslinieki, lauksaimniecības speciālisti. Taču republikanskā Politisko zināšanu un zinātņu popularizēšanas biedrība, kā arī Latvijas PSR Kultūras ministrijas Centrālās lekciju birojs vēl vāji organizē savu darbu uz laukiem. No 9,5 tūkstošiem lekciju, ko biedrības biedri nolāsījuši 1953. gada 10 mēnešos, tikai ceturtdaļa nolasīta lauku tēdzīvotājiem. No 2.100 lekcijām, kuras nolāsījuši Centrālā lekciju biroja lektori, tikai sestā daļa nolasīta laukos. Biedrības nodaļu un lektoru apvienību vajā darbība daudzos rajonos izskaidrojama ar to, ka partijas rajonu komitejas nevēlti šiem svarīgajiem ideoloģiskā darba iecirkņiem pienācīgu uzmanību.

PSKP CK septembra Plenuma lēmumā uzsvērtā nepieciešamība uzlabot kolchozus, MTS un padomju saimniecības lauksaimniecības zinātņu propagandu ar lekcijām, ieskaitot šajā darbā zinātniekus, speciālistus un lauksaimniecības pirmrindniekus. Taču partijas rajonu komitejas ļoti gausi pārkārto lekciju propagandu šajā virzienā. Partijas rajonu komitejas un rajonu izpildkomitejas neizmanto Socialistiskā Darba Varopus, ar ordeņiem apbalvotos biedrus un lauksaimnieciskās ražošanas pirmrindniekus kā labākās pieredzes propagandētājus. Lekciju propagandā liela vieta jāatvēd arī lekcijām par dabas zinātnes tematiem. Partijas komitejām jāpaceļ lekciju propagandas

satura līmenis laukos saskaņā ar partijas prasībām, jāpaceļ kultūras un izglītības darba idejiskais līmenis visos šā darba posmos, jāvērs tas uz PSKP CK septembra Plenuma izvirzīto uzdevumu izpildi.

Runājot par kultūras un izglītības darba vadīšanu laukos, referents atzīmēja, ka partijas un padomju organizāciju svarīgākais uzdevums ir atbrīvoties no deklarātivās un paviršas, kancelejiskās vadības metodes. Kultūras un izglītības darba vadībai jābūt operatīvai un dzīvai. Kultūras un izglītības iestāžu darbs presē dziļi jāietekmē. Taču mūsu laikrakstos un žurnālos vēl ļoti maz parādās kvalificētu materiālu, kur būtu dziļi analizētas kultūras un izglītības darbs uz laukiem. Laikraksti «Cīņa» un «Sovetskaja Latvija» nepietiekami apgalso lauku klubu, bibliotēku, novadpētniecības muzeju darbu. Kultūras un izglītības darbu laukos pavisam vāji apgalso žurnāls «Padomju Latvijas Kolchozniks», «Zvaigzne» un «Padomju Latvijas Sieviete».

Lai ievērojami aktivizētu lauku kultūras un izglītības iestāžu darbību, pie šī darba, kā pienākas, ar komjauniešu dēdību un kvēli jāģēras komjaunatnes rajonu komitejām un Latvijas LKJS Centrālajai komitejai. Republikas komjaunatnes organizāciju uzdevums ir ieslaistīt jaunatni aktīvā kultūras un izglītības iestāžu darbā.

— PSKP CK septembra Plenums, — atzīmēja referents, — nospraudis izvērstu programmu saimnieciskajam un kultūras celtniecībai laukos. Republikas partijas organizācijai enerģiski jāpārkārto savs darbs, lai godam izpildītu PSKP CK septembra Plenuma direktīvas.

Pēc b. Peļšes referata sākās debātes. Plenuma dalībnieki uzsvēra, ka PSKP CK septembra Plenuma izvirzīto vēstures uzdevumu sekmīgā atrisināšanā svarīga loma ir kultūras un izglītības iestādēm. Mūsu republikas kultūras nami, klubi, bibliotēkas, kinoteātri un citas kultūras un izglītības iestādes veic plašu darbu lauku darba lauku komunistiskajā audzināšanā un viņu kultūras līmeņa celšanā. Taču kultūras masu darba laukos neapmierina strauji pieaugošais iedzīvotāju prasības, noris zemā idejiski politiskā līmenī, atrauti no komunistiskās celtniecības praktiskajiem uzdevumiem.

Latvijas PSR kultūras ministrs b. Ostrovs, runājot debātes, atzīmēja, ka ievērojama daļa lauku bibliotēku un klubu atrodas neapmierinošās telpās. Kur vajadzētu nodrošināt labākus apstākļus kultūras un izglītības darba izvešanai, Gaujienas un Līvānu rajonu partijas un padomju organizācijas lero-bežo klubu un bibliotēku intereses, to telpas izmanto kā dzīvokļus. Daudzos republikas rajonos gadu no gada netiek izmantoti līdzekļi, kas atvēlēti telpu remontam, tiekārtas iegādei un grāmatu fondu papildināšanai.

Biedrs Ostrovs atzīmēja arī nopietnus trūkumus lauku kultūras un izglītības iestāžu kadru izvēlē, izvietojumā un audzināšanā. Viena gada laikā Augces, Ogres, Ergļu un Alzputes rajonos mainījušies apmēram 75 procenti no visa kultūras darbinieku sastāva. Daudzi rajonu partijas un padomju organizācijām nepietiekami vada klubu, bibliotēku un kultūras namu darbu, nerūpējas par lauku tēdzīvotāju labāku apkalpošanu ar kinoizrādēm, pienācīgi nenovērtē, kāda loma un nozīme ir kultūras un izglītības darbam kā vienam no svarīgākajiem darba lauku komunistiskās audzināšanas līdzekļiem. Biedrs Ostrovs atzina arī, ka republikas Kultūras ministrija un tās pārvaldes nepietiekami palīdz lauku kultūras un izglītības iestādēm, neapmierinoši vada to darbu.

Elējas rajona izpildkomitejas priekšsēdētāja b. Arzumanova kritizēja trūkumus Latvijas PSR Kultūras ministrijas darbā. Viņa norādīja, ka ministrijas darbinieki ir neciešami vienaldzīgi pret lauku kultūras prasībām. Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas prezidents b. Peļše runāja par to, ka nepieciešams pacelt Politisko zināšanu un zinātņu popularizēšanas biedrības darba līmeni uz laukiem. Latvijas rajonos ir ap 3300 šīs biedrības biedru — dažādu zinātņu, nozaru speciālistu, sabiedrisko un zinātnisko darbinieku, literatūras un mākslas darbinieku, rūpniecības un lauksaimniecības novatoru. Biedrības biedri ik gadus republikā lasa tūkstošiem lekciju. Taču biedrības darbu nevar atzīt par apmierinošu. Lauku darba laukiem vēl lasa maz lekciju par lauksaimniecības zinātnes sasniegumiem, par kolchozu ražošanas pirmrindnieku un novatoru pieredzi. Lekciju lasīšanā nepietiekami ieslaistīti lauksaimniecības speciālisti, augstskolu un zinātniskās pētniecības iestāžu darbinieki. Rajonu partijas organizācijām aktīvāk jāvada Politisko zināšanu un

zinātņu popularizēšanas biedrības nodaļu darbs, jānostiprina kolchozu lektorijā, jāpārkārto lekciju propagandas uzlabošana laukos.

Latvijas KP Daugavpils pilsētas komitejas sekretars b. Mūkins kritizēja laikrakstu «Cīņa» un «Sovetskaja Latvija» redakcijas. Viņš norādīja, ka laikrakstu slejās reti publicē rakstus par dabas zinātnes jautājumiem.

Latvijas PSR valsts kontroles ministrs b. Ozoliņš atzīmēja, ka darba lauku skaits, kur apmeklē Latvijas muzejus, gadu no gada pieaug. Muzeju darbam netiek veļlita pienācīga uzmanība. Labāko muzeju — Cēsu, Madonas, Talsu un citu muzeju pieredzi popularizē ļoti vāji. Centrālās vēstures muzejs, Rīgas pilsētas muzejs, kā arī vairāki novadpētniecības muzeji dažādās Latvijas pilsētās nepietiekami izmanto esošos eksponātus savu ekspozīciju bagātināšanai. Alzputes, Siguldas un Krāslavas muzeji pasliktinājuši savu darbu. Daudzu muzeju neapmierinošā darba galvenais cēlonis ir tas, ka republikas Kultūras ministrija, rajonu un pilsētu partijas un padomju organizācijas tos pienācīgi neveda.

Partijas Jēkabpils rajona komitejas propagandas un agitācijas nodaļas vadītājs b. Gipslis teica, ka visas rajona bibliotēkas un klubi sagatavoti darbam ziemas apstākļos. Rajona kultūras nami, 12 bibliotēkas un 8 lauku klubos sistematiski notiek lekcijas un referāti, organizē grāmatu izstādes un lasītāju konferences, darbojas mākslinieciskās pašdarbības pulciņi. So iestāžu darbību tomēr var vēl daudz vairāk uzlabot. Sajā nolūkā nepieciešams uzlabot klubu un bibliotēku darbinieku, kuru, dramatisko un citu pašdarbības kolektīvu vadītāju sagatavošanu. Biedrs Gipslis atzīmēja arī, ka republikanskā laikraksti un žurnāli nepopularizē labāko bibliotēku un klubu pieredzi, neapgalso to darbību. Mākslas darbinieku kolektīviem jāsniedz liela palīdzība lauku kultūras un izglītības iestādēm.

Latvijas arodpētniecības republikanskās padomes priekšsēdētāja vietnieks b. Bastakovs runāja par pilsētu arodorganizāciju palīdzību lauku kultūras un izglītības iestādēm. Daudzu Rīgas un citu pilsētu uzņēmumu kolektīvi saukuši biežāk sūtīt uz laukiem savus lektorus, referentus un mākslinieciskās pašdarbības brigādes. Taču tālu ne visas pilsētu organizācijas iesaistītas aktīvā šefības darbā. Biedrs Bastakovs atzīmēja, ka daudzas mašīnu-tractoru stacijās un padomju saimniecībās vāji noris kultūras darbs masās, nav noorganizētas bibliotēkas un sarkanie stūriši. Lauksaimniecības ministrija, MTS un padomju saimniecību direktori nerūpējas par nepieciešamo apstākļu radīšanu kultūras darbam strādnieku un kalpotāju masās.

Latvijas KP Cēsu rajona komitejas sekretars b. Seja atzīmēja, ka rajona kultūras un izglītības iestāžu darbs atrodas partijas rajona komitejas un rajona izpildkomitejas uzmanības centrā. Cēsu rajonā izveidots plaša kultūras un izglītības iestāžu tīkls, darbojas 22 lauku klubi, 24 bibliotēkas, rajona kultūras nams, novadpētniecības muzejs, kinoteātris, 4 ceļojošie kino, vairāki arodpētniecības klubi, sarkanie stūriši, daudzi mākslinieciskās pašdarbības kolektīvi. Taču atsevišķās kultūras un izglītības iestādēs, kurām nav kvalificētu un rosmīgu vadītāju, darbs noris neapmierinoši. Biedrs Seja uzsvēra, ka republikas mākslas darbinieku organizācijām jāsniedz daudz plašāka metodiska palīdzība bibliotēkām un klubiem, ka republikas Kultūras ministrija labāk jāvada kultūras un izglītības iestādes.

Debātes pēc b. Peļšes referata runāja arī Latvijas KP Dundagas rajona komitejas sekretars b. Muravskis, Kārsavas rajona komitejas sekretars b. Suvošs, Latvijas PSR kultūras ministrija vietnieks b. Melja, Latvijas LKJS CK sekretars b. Andersons, Latvijas KP CK Zinātnes un kultūras nodaļas vadītājs b. Voss, Latvijas PSR teāstru ministrija vietnieks b. Sieks, Latvijas KP Valkas rajona komitejas propagandas un agitācijas nodaļas vadītājs b. Bietrovs, Latvijas KP Priekļu rajona komitejas sekretars b. Laudams un PSRS Sakaru ministrijas pilnvarotais Latvijas PSR — b. Alekssandrov.

Par otro jautājumu — PSKP CK septembra Plenuma un Latvijas KP CK VIII plenuma lēmumu izpildi attiecībā uz republikas MTS un kolchozu nostiprināšanu ar kadriem — runāja Latvijas KP CK Lauksaimniecības nodaļas vadītājs b. Stroganovs. Plenumā runāja Latvijas KP CK sekretars b. J. Kalnberziņš. Apspriestajos jautājumos plenums pieņēma plašus lēmumus.

Rīgas Apgabala virsnieku namā notika Sibīrijas kora koncerts. Kora mākslinieciskais vadītājs un galvenais diriģents G. Maksimovs.

Sibīrijas koris, kas pirms deviņiem gadiem komplektējies no mākslinieciskās pašdarbības dalībniekiem, tagad ir viens no labākajiem mūsu zemes kora kolektīviem.

Kora repertuārā senās sibīriešu un mūsdienu tautas dziesmas, kā arī Sibīrijas komponistu dziesmas. Rīdzinieki noskatījās arī tautas dejas kora talantīgās dejojāju grupas izpildījumā.

Viesu spīgtā, savdabīgā māksla izraisīja republikas galvaspilsētas darba laudis lielu interesi. Koncertam bija lieli panākumi.

Sibīrijas koris sniegs trīs koncertus Liepājā.

Nav izprotams, kādēļ Latvijas filharmonija uzaicināja šo talantīgo kora kolektīvu tikai uz vienu koncertu Rīgā.

Uzlabot sīkskulptūru ražošanu

Latvijas Padomju mākslinieku savienības tēlnieku sekcija šajās dienās noorganizēja sīkskulptūras projektu izstādi. Šīs izstādes apspriešanā piedalījās Vietējas un kurināmā rūpniecības ministrijas, kā arī Rīgas fajasas un porcelāna fabrikas pārstāvji.

Padomju cilvēku gaumi vairs nevar apmierināt sīkskulptūras, kas tiek ražotas pēc veco laiku etaloniem, kuri bieži vien ir bezgaumīgi un formalistiskā traktējumā.

Tagad sperts pirmais solis, lai sāktu ražot gaumīgas un idejiski vērtīgas sīkskulptūras dzīvojamā telpu rotāšanai.

Apspriedē tika atzīmēts, ka pilnīgi nepieciešams ciešs kontakts starp tēlniekiem un rūpniecības darbiniekiem. Jo citādi bieži vien tiek radīti formas ziņā pārāk sarežģīti paraugi, kas grūti ieviešami masu produkcijā un tādēļ paliek kā unikāli veidojumi.

Rūpniecām savukārt jāpadomā, kā uzlabot sīkskulptūru ražošanas procesu.

No izstādītajiem darbiem tika ieteikti ražošanai masu produkcijā I. Lāčgalves «Lācēnis», V. Zēvaldes «Lācis» un «Vāverīte», M. Furmaņa «Kazīna» un daži citi.

Apspriedē tika atzīmēts, ka Vietējas un kurināmā rūpniecības ministrijai kopā ar Latvijas Padomju mākslinieku savienību vajadzētu organizēt sīkskulptūru paraugu konkursu.

Ierosināts paplašināt sīkskulptūru tematiku, vairāk plevēsties sadzīves, bērnu un fizikultūras tematikai, kā arī saimī.

J. Baga

Rīgas kinostudijā

Rīgas mākslas un hronikālo filmu kinostudijā pabeigusi dublēt latviešu valodā krāsaino mākslas filmu «Sudrabotie putekļi». Galvenās lomas dublējuši Staļina premijas laureāts Jānis Grantiņš, aktieris Ed. Sirmāls u. c. Režisors LPSR Nopelniem bagātais mākslas darbinieks Zanis Brāslis.

Uzsākta arī jaunās padomju mākslas filmas «Robežsargu pētnieks kalnos» dublaža latviešu valodā.

Lasītāju vēstules

Gādāt par muzikas pulciņiem!

Sevišķu popularitāti pie mums gūst tautas instrumentu orķestri un ansambļi, tāpēc ir pamatoti jābrīnās par Latvijas PSR Tirdzniecības ministrijas nevēlību, ko tā izrāda šim mākslinieciskās pašdarbības veidam. Miltzums tautas instrumentu, stīgu un cita inventāra ir nepieciešams stīgu ansambļiem, kuru skaits diendienā pieaug. Bet pamēģiniet Rīgā nopirkt vai pasūtīt labu koncertdombru vai balalaiku! Vēl jaunāk, kas pārdošanā pilnīgi nav atrodams stīgas trīsstīgu dombrā, kā arī cits inventārs. Ikvienam zināms, ka bez stīgām spēlēt nevar, un tādēļ daudzi instrumenti guļ novārtā, kas nekādā nesekmē tautas instrumentu ansambļu attīstību. Tuvojas pašdarbības skates: ko darīt? Jāpievērš uzmanība arī pārdošanā esošo stīgu kvalitātei. Diemžēl, tā ir ļoti zema. Vitās stīgas iztur ne ilgāk kā nedēļu. Stīgu kvalitāte jāuzlabo! Kā fabrikām, tā arī tirdzniecības organizācijām jārada viss iespējamais, lai sekmētu mūsu mākslinieciskās pašdarbības muzikas pulciņu tālāko augšupeju.

A. Darovs

Tā saucamā „mazā” loma

NORA VETRA

Ikvienam mākslas darbu vērtējot, pirmā prasība ir — vai tas mūs pārliecina, vai tas ir patīss.

Ja gribam parādīt patiesību uz skatuves, jāprot atklāt dzīvi, jāparāda pretinācību, jāatsedz notikumi, ietverot to atveidojumā savu māksliniecisko nostāju, savu vērtējumu, kas skatītājam liktu domāt, iedziļināties lugas idejā.

Mākslā galvenais ir cilvēks. Tieši tāpēc, lai labāk saprastu dzīvi, cilvēkus, skatītājs nāk uz teātri. To, protams, zina katrs režisors, katrs aktieris. Taču skaidrs arī tas, ka radīt patiesus, pārliecinošus cilvēkus un dzīvi uz skatuves ir ļoti grūts, bet tai pašā laikā interesants uzdevums.

Sākot darbu pie lugas, mūsu teātros rūpīgi vāc materiālus par lugā attēlotās vietas ģeogrāfiju, laikmetu, dabu, etnogrāfiju, nacionālajām īpatnībām un parašām. Režisori, kā saka, naktīm negul, domādami par pareizāku, labāku un dziļāku galveno notikumu un galveno raksturu atklāšanu. Aktieri, saņemusi savas lomas, urbjas to tekstos, lai atrastu katru vismazāko, visapslēpīgāko domu, izseko tēla rīcību un izdara vissmalkāko psiholoģisko analīzi. Liekas, šie mākslinieki droši spēš pāņemt skatītāju savā varā — uzburēt viņu acu priekšā istu, pilnasinīgu un aizraujošu dzīvi. Taču cik bieži, aizgājušam uz teātri, skatītājam, diemžēl, nākas arī vilties. Kādreiz tā ir kāda līdz galam neatrisināta vieta lugas gaitā, kur skatītājs nevar saprast, ko ar to teātris gribējis pateikt, kādreiz tā ir kāda tēla nepārdomāta un neattaisnota rīcība vai amatnieciskas rutīnas rezultāts ieviešies šampams. Bet visbiežāk ir tā, ka skatītājs ar interesi seko lugas notikumiem, pat aizraujas ar atsevišķu tēlotāju sniegumu un gaidīt gaida šo aktieru parādīšanos uz skatuves, un tomēr izrādē visā kopumā nespēj viņu saistīt. Skatītājs labprāt grib ticēt visam, ko viņš redz uz skatuves, bet ir vietas, kur viņš atpauš un ir nepatīkami pārsteigts — tā nav dzīve, ko es redzu, tā ir rupja spēle, te nekas nav patīss. Šādi momenti gadās pat it kā labās izrādēs. Bieži tie ir vietas, kur skatītājs, kur liekas, ka visi uz skatuves attēlotie cilvēki ir jau daudz kārt redzēti. Skatītājam sen zināms, ka viņi reaģē uz notikumiem — ar vispārēju sajūsmu, vispārēju izbrīnu, vispārēju nožēlu, vispārēju sašutumu. Šie tēlotāji ir tie paši cilvēki, ko skatītājs jau vairākkārt vērojis citās lugās, citos apstākļos, dažādos laikmetos — viņi atšķiras no iepriekš redzētajiem ar kostīmu un matu sakārtojumu. Šie ļaudis aizplūda uz skatuves vienīgi tukšo laukumu, viņi nespēj radīt ne vajadzīgo atmosfēru, ne raksturot vidi

un laikmetu, jau un traucē uz skatuves parādītās dzīves patiesīgumu.

Šādas parādības mūsu skatuves mākslā vēl diezgan bieži sastopamas, jo pārāk nevēlīgi un nepareizi mūsu režisori un aktieri daudzos gadījumos izturas pret tā saucamajām «mazajām» lomām. Luga katram tēlam, arī vismazākajā epizodē ļaužu masā, jābūt dzīvam un pārliecinošam cilvēkam ar skaidri parādītām individuālām rakstura īpašībām, kas būtu tipiskas lugā dotajai sabiedrībai, šķīrī un laikmetam. Vienīgi tad būs iespējams uz skatuves uzburt patiesu, pārliecinošu dzīves ainu, ja izrādē visur redzēsim dzīvus cilvēkus ar vienīgi šiem cilvēkiem īpatnīgiem rakstura vilcieniem.

Teātros daudz kārt nākas dzirdēt, ka aktieri, saņemot lomu ar mazu tekstu vai pavisam bez tā, izsaka savu neapmierinātību. Viņiem, lūk, neesot materiāla rakstura radīšanai. Ja tas atkārtotās vairākas lūgas, aktieris kļūst neapmierināts ar savu darbu, staigā apkārt saizdis, nelabvēlīgi un sava sūri likteņa vaininiekus meklēdams. Ar laiku viņš pats sāk sev neticēt. Ir arī tādi gadījumi, kad mazu lomu saņem aktieris, kas jau vairākas lūgas spēlējis vadošās lomas. Viņam bijuši panākumi, kas devuši pamatu ticēt savam spējam, bet, saņemot mazu lomu, viņam zūd darba prieks, jo liekas, ka te nav kur savas spējas lietāt.

Šie «mazo» lomu saņēmēji aizmirst, ka bagātīgs materiāls cilvēka rakstura izveidošanai ir visa lugas notikumu gaita un visu tēlu attiecības pret lugas vadošajām personām. Ļoti plašu, vienā uzdevumā pat neizmējamu lerosmi interesanta tēla radīšanai var atrast tajos palīgmateriālos, kas stāsta par lugas vidi, laikmetu, tautu nacionālajām īpatnībām un ierašām. No šāda materiāla radītā tēla aktieris spēj pārbaudīt savu meistarību un dotības, savu radošo fantāziju, bez kuras nav iedomājams neviena mākslinieks.

«Mazo» lomu nozīme izrādē ir ļoti liela un svarīga. Tieši tās ir vienas no svarīgākajiem elementiem, kas uz skatuves parādītajiem notikumiem piešķir patiesas dzīves elpu — vai arī (ja par šīm «mazajām» lomām nav pietiekami padomāts) rupji traucē uzņemta sniegto mākslās darbu.

«Mazo» lomu uzdevumi izrādē ir tik dažādi un bagātīgi, ka, meklējot līdzekļus šo uzdevumu veikšanai, katru «vismazāko» lomu var padarīt saistošu un interesantu. Cilvēka iekšējās pasaules bagātības ir neizmējamā. Tās izpaužas ne tikai vārdos vien. Acu skatiens,

attiecība, sīka, maza kustība kādreiz domu spēj izpaust spilgtāk un skaidrāk nekā garu garie monologi. Tā Akadēmiskā Dramas teātra izrādē «Cepelis» aktierim K. Klētniekam lomas teksts ir pavisam mazs un nabadzīgs, bet skatītājs skaidri saprot katru viņa domu. Mākslinieciska prasme ar skopiem līdzekļiem parādīt attiecības pret cilvēkiem un notikumiem rada ne tikai atmiņā paliekošu tēlu, bet liek sajūst lugā vāji iezīmēto pretdarbību — lugas pozitīvo spēku. Atrodot spēcīgu un interesantu kontrastu tēla mikstā ārējā raksturojumā un zemiskā un lišķīgā domu pasaules uzbūvē, labējo socialdemokrātu pārstāvi ar pavisam mazu teksta materiālu šai pašā izrādē prātis izveido 2. Katlāps.

Manuprāt, ļoti zīmīgs paraugs, kas liecina, cik ļoti izrādes līmenī ceļ sīki un raksturīgi izstrādātas «mazās» lomas, ir «Mīrušā dvēsele» inscenējuma (Dalles teātri) viesību aina. Starp personām, kas sēž pie dziru galda, lielākajai daļai nav nekāda teksta. Un tomēr visi tie ir dzīvi cilvēki, ar savu individualitāti, tai pašā laikā arī savas šķiras tipisko iezīmju nesēji.

Lai radītu spēcīgu izrādi un pārliecinošu par tās patiesīgumu, nepieciešams atrast dotajiem apstākļiem, vietai, laikam un notikumiem attiecīgu ritmu un atbilstošu atmosfēru. Insceņējot «Romeo un Džulietu», to labi prātis E. Smilģis. Taču paša pēdējā skata noskaņu, kas tik svarīga šai izrādē, traucē aktiera Z. Priekļa vēl līdz galam neizveidotais hercoga Eskala tēls. Viņš nedzīvo notikumos, viņa teiktie vārdi ir skaļi un spēcīgi, bet nepauz domu, neietver situācijas novērtējumu. Mēs nekā neuzzinām arī par šā cilvēka gara pasauli — gūstam vienīgi fiziski lielas un spēcīgas, spoži apģērbtas figūras iespaidu. Aktieris nav prātis iedziļināties šīs lomas būtībā, vienīgi ārēji izpildot režisora dotos norādījumus, nav spējis padarīt tēlu par dzīvu cilvēku.

Ar pavisam mazu tekstu un vietu lugā dzīvu, spilgtu tēlu radījis aktieris A. Ivansons lugā «Profesors iekārtojas». Arī Z. Priekļa sniegums te ir veiksmīgs, kaut gan loma ir ar daudz mazāku dotu materiālu.

Teatra vadībai, izraugoties tēlotājus jaunai lugai, vienmēr vajadzētu ņemt vērā, kādas rakstura īpašības attiecīgajiem aktieriem vislabāk, visspilgtāk izdodas sevi atstāt un atklāt. Un katrā ziņā vajadzētu atbrīvoties no tradicionālā štampa lomu sadalīšanā, kad vienai aktieru grupai vienmēr piešķir «lielās», bet pārējām — «mazās» lomas. Tad izdūdis «mazo» lomu «problema», kurai padomju teātri vietas nedrīkst būt.

LPSR Valsts Krievu Dramas teātris Iestudējis Jaroslava Galana lugu «Mila rītausmā». Attēla: N. Barabanovs (Stefans Petričs), B. Dzeruks (tēvs Jullans) un V. Pritula (Varvara). V. Lavrentjeva uzņ.

Par dažiem traucējumiem Jaunatnes teātra darbā

Nav vajadzības sīki pierādīt, cik liela ir jaunatnes un bērnu teātru audzināšā nozīme. Jaunatnes teātris cieši saistīts ar skolu un ģimeni, tāpēc tā ietekme uz jaunās paaudzes garīgo attīstību iegūst sevišķu spēku, līdz ar to teātris kļūst par visas jaunatnes audzināšanas sistēmas sastāvdaļu. No tā izriet jaunatnes teātra darba specifika, kurā blakus pārdomāti izvēlēti un augstā mākslinieciskā līmenī sagatavoti inscenējumu radīšanai vēl ietilpst teātra pedagogu darbs ar jauno skatītāju, bērnu attīstības līmenim piemērotu audzināšanu un izglītojošu izstāžu rīkošana utt. Bet lai teātris spētu šos uzdevumus pildīt, vajadzīgi piemēroti apstākļi.

LPSR Valsts Jaunatnes teātris sniedzis virkni mākslinieciski interesantu inscenējumu, kas izpelnījušies nedalītu atzinību skatītājos. Pēdējā laikā, piemēram, radīti tādi teicami iestudējumi kā O. Forsāns un I. Gruzeva «Aloša Peškova», D. Ščeglova «Bēgšana», V. Gubareva un A. Uspenska «Greizo spoguļu karaļvalsts», P. Majarevskā «Rācenis», pats jaunākais uzdevums šai teātri — N. Ostrovska «Kā rudijs tēvauds» un daudzi citi. Bijušas arī daļējas neveiksmes. Bet tas, ka teātra repertuārā ir liels skaits izdevušos izrāžu, liecina, ka neveiksmēm ir gadījuma raksturs un ka teātra radošie spēki ir pietiekami, lai tās pārvarētu.

Sliktāks stāvoklis ir ar iespējām pienācīgi izvērst pedagogisko darbu ar jaunajiem skatītājiem. Teātra telpas ir šauras un neērtas. Platas, lielas kāpnes

ved tieši no ieejas uz skatītāju zāli un aizņem gandrīz visu priekšstēpu, tāpēc vestibāla vietas nav atlicis. Gardē robe iesprostota niecīgā puspagraba telpā un sagādā neērtības tiklab apmeklētājiem, kā arī apkalpojošajam personālam. Bet vislielākā nelaime teātrim ir foajē telpu trūkums. Tas atņem skatītājiem iespēju starpbrīžos atpūsties. Teātrim savukārt laipnās iespējas rīkot pārrunas ar apmeklētājiem, iekārtot izstādes, fotovitrīnas. Tāpat nav vietas, kur iekārtot bērnu apkalpošanai piemērotu bufeti.

Skiet, ka šie trūkumi varētu tikt novērsti, ja vien Kirova rajona vadošie administratīvie organi vairāk rūpētos par Jaunatnes teātra vajadzībām. Lietā tāda, ka teātra ēkā dzīvo dažas ģimenes (pavisam 22 cilvēki), kurām ar teātri nav nekāda sakara. Vai tad patiesā nevarētu šīs telpas atbrīvot un nodot teātrim?

Jaunatnes teātra tehnisko ceļu darba uzlabošanai daudz varētu palīdzēt, ja tā rīcībā nodotu blakus teātrim esošo diezgan plašo ēku, ko pārzina Kirova rajona maizes kombināts un kurā iekārtots stālis un smēde. Arī šo jautājumu nav tik grūti nokārtot.

Ja Kirova rajona izpildkomiteja nāks Jaunatnes teātrim tīkā, būs nodrošināti nepieciešamie priekšnoteikumi, lai mūsu Jaunatnes teātris kļūtu par īsti labu teātri ne tikai ar savu māksliniecisko sniegumu, bet arī plaši un interesanti izvērst savu darba organizatoriskajām formām.

N. Nikolajevs-Bergins

STĀSTS PAR JAUNĪBU UN GAISMU

H. BENDIKS

Arvīda Grigūļa stāstā «Lēpina tēla deg spuldze», kas tagad iznācis atsevišķā grāmatā, tēlota mūsu literatūrā maz vēl skarta padomju dzīves joma — kultūras darbs un tā darītāji.

Stāsta centrā komjauniete Ilze Jurka, kas tikko beigus kultūras un izglītības darbinieku tehnikumu un dodas darbā uz attālo Plūdciem. Šeit spuldze pie kultūras nama Lēpina tēla sen jau izdzisis. Tas liecina, ka kultūras darbs te apklusis. Apsīcis tas arī zvejnieku kolchozā, zivju fabrikā, lauksaimniecības artēli, zāģētavā un mežsaimniecību kolektīvā, vienu vārdu sakot, visā ciemā un tā apkārtnē. Ciema izpildkomitejas priekšsēdētājam Jātniekam, rūpējoties par saimniecisko dzīvi, kultūras jautājumi palikuši pēdējā vietā. Ilze rodas nodoms nokārtot kultūras darbu tā, lai tas palīdzētu citām dzīves nozarēm. Tā atklājas arī autora iecere — parādīt, kā jaunā uzņēmīgā darbiniece visos šajos kolektīvos vāc kopā aktīvu — inteliģenci, kuras ciemā un apkārtnē ir diezgan, labākos dažādo nozaru darba darītājus, tautas talantus, lai arī šai kādreizējā nostūrī ti visur spoži mirdzētu padomju kultūras gaismas.

Šī iecere pamatvilcienos realizēta. Ilzes ierosināti, jaunieši, Lauksaimniecības akadēmijas studenti praktiskanti, inteliģenti, arī daudzi jau vecāki ļaudis pulcējas agitbrigādēs, izdod sienas avīzes, rosīgi piedalās mākslinieciskajā pašdarbībā — ciems un tā apkārtnē atdzīvojas ne tikai kultūras ziņā, bet labāk sāk veikties arī visi citi darbi.

Šai tēlotājam ir daudzās meistariski uzrakstītas lappuses, kurās strāvo īsta mūsdienu dzīves elpa, izveidoti krāsaini, reljefi raksturi, sprēgāt sprēgā asprātīgais, domu bagātām sentencēm piebārstītais, grīguliskais dialogs. Grā-

māta ieinteresē, ieslida, liek domāt, un, pabeigusi pēdējo lappusi, tik drīz nevaram šķirties no tās varoņiem. Lasītājs ir uz mums ledarbojies.

Pamēģināsim noskaidrot, kas mūs saista A. Grigūļa grāmatā.

Vispirms jau temas svaigums. Lūdus te redzami ne tikai darba un ģimenes, bet, savu garīgo interesi dzīti, tie rosīgi darbojas arī kultūras laukā. Vēl plevilcīgāks ir optimisms, kas jūtas viscaur, jaunās cilvēku rakstura iezīmes, viņu domas un rīcība, ko tik nepiespiesti un vienkārši mums atklāj autors. Visvairāk tas izpaužas jaunatnes pārstāvju, īpaši Ilzes tēlā. Tie jau vairs nav kapitalistiskajā iekārtā auguši jaunieši. Viņu apzinājā dzīve noritējusi, raksturi veidojušies un veidojas padomju īstenībā. Autors nopelnis, ka viņš prātis parādīt komjaunatnes izaudzinātus ļaudis, kaut pat komjaunatnes organizācija stāstā aktīvi nedarbojas. Tikai dziļāk ieskatoties stāsta sākumā tēlotāja komjauniešu kolektīvā, kas ir ap Ilzi, izprotams viņas pašas raksturs. Rakstnieks nedod Ilzes tēla ārējo zīmējumu, nekur īpaši nesaka, ka viņa būtu uzņēmīga, drosmīga, simpātiska, atklāta, sirsnīga, īsti draugs un biedrs, bet tas izriet vispirms no jauniešu kolektīva, vecāku un citu personāžu attiecības pret viņu. Šī tēla raksturojums balstās it kā uz kādu tieši neformālu, taču viegli iezīcināmu tēli: ja tevi cienī un mīl labi cilvēki, tad arī pats tu esi krietns.

Nevar tāpēc plevienoties tiem teibidumiem, kas dzirdēti šī stāsta iepriekšējā apspriešanā Rakstnieku savienībā, ka pirmā nodaļa, kur Ilze piedalās mototiklu sacensībās, atrodas draugu vidū pirms aizbraukšanas no Rīgas, atļūstot

no stāsta nost un nekā daudz nedodot. Nemaz jau nerunājot par to, ka katram autoram ir neatņemamas tiesības sākt savu darbu, kā viņam tas liekas izdevīgāk, jāuzsver, ka varoņu biogrāfijas atklāšana dzīvā tēlotājam ne par matu nav sliktāka par visādiem autobiogrāfiskiem stāstījumiem sarunās un sapulcēs, sapping un atcerēs, situācijās, kas kaut kā asociējas ar varoņa pagātni. Drīzāk gan otrādi. Tagad mēs ierodamies Plūdciemā kopā ar Ilzi kā ar labu paziņu, uz kuru var pajauties, kas no šejienes nebēgs prom, kā to jau darījuši vairāki iepriekšējie kultūras nama vadītāji un kā par šo rīd zini eci sākumā domā Jātnieks. Vēl vairāk: ceļā uz Plūdciem esam iepazīnušies arī ar ļaudīm, kam būs sava nozīme stāsta tālākajā risinājumā un kas visi kopā dod zināmu ieskatu par vidi, kurā Ilzei būs jāstrādā. Un Ilzes pirmā prasība Jātniekam — atkal ledegt spuldzi pie Kultūras nama, mums vairs nešķiet poza, izdarība, bet nopietns rosīgas, neatlaidīgas darbības sākums. Spuldze vairs neizdzisis!

Līdz ar to jau ir iezīmējies pozitīvas jaunietes tēls, kas turpmāk aktīva pulcēšanā, pirmajā sarīkojumā, ciņā pret slaustiem un balliņu kultu, visu dažādo pašdarbības veidu izvērsānā pamazām top arvien bagātāks un bagātāks. Raksturs ne tikai atklājas, bet līdz ar grūtību pārvarēšanu arī aug. Labi ir tas, ka Ilzei kā jaunatnes organizatorei nekur nemanām to pamācīgo toni un gudrās runas, kas dzirdētas ne no viena vien mūsu daļlitteratūras varoņa mutes un kas padara šādu priekšzīmīgu jaunietes (un ne tikai jaunietes vien) par apkārtstājošiem reglamentu un instrukciju punktu citētājiem, kuriem atbilde uz katru dzīves uzdotu jautājumu sen jau gatava. Ilze gan ir

atjautīga, taču tieši viņai ļoti atturīgi piešķirti tie asprātīgie un negaldītie domu gaudi, kas autora tekstam un dažiem citiem stāsta varoņiem tik raksturīgi.

So dzīvā, cilvēciskā cilvēka tēlu papildina tādas līnijas kā pareizā attieksme pret darbu un savu personisko dzīvi, pret draudzību un mīlestību. Šī līnija vēl vairāk izceltos, ja pilnīgāk darbā un attieksmēs pret Ilzi un biedriem būtu raksturots viņas iecerētais — mežsaimniecības fakultātes students Indriķis. Viņu redzam uzcītīgu un nopietnu, taču ar to vien nepietiek, lai nepazustu citu spilgtāku tēlu vidū.

Daudz pilnīgāk jau izveidots Andreja Kraujas tēls. Ilzes rūpēs par šā kautrā puīša talanta izkopšanu daudzi saskata mīlestību, taču autoram lieliski izdodas parādīt, ka mīlestība ir viena, bet īstas, dziļas draudzības var būt vairākas.

Ilzes tēls ir pati lielākā veiksmē šai grāmatā un viens no skaistākajiem jaunietes tēliem latviešu padomju literatūrā. Skiet, te jau ir laba daļa atbildes, kāpēc grāmatā ir iedarbīga, kāpēc to lasīs, īpaši jaunatne.

Pārējie Ilzes draugi, kā arī viņas palīgi un biedri kultūras darbā vairāk raksturoti ar kādu vienu īpašību, kas atklājas, jau pirmoreiz iepazīstoties ar viņiem. Spilgtākais ir Ģirts Varkalns, tehnikas entuziasts, kurš par visu runā mazliet pārgudri, taču atjautīgi un kuru bez mašīnām interesē vēl daudz kas cits, piemēram, kā noskaidrot klavīres, «jo viņš atzina, ka cilvēkam vajagot būt izglītotam visās dzīves nozarēs» (219. lpp.). No balliņu puikas par kārīgu kolchoza kultūras organizatoru izaug Imants Zauers.

Tāpat dzīvi cilvēki ar savu atšķirīgu valodu ir vecāks paaudzes pārstāvis: zivju fabrikas partijas pirmorganizācijas sekretārs Garklāvs, bākas uzraugs Jēkabs un citi. Lai daudz ir arī tādus personāžus, kas gan vārdā nosaukti, bet kam visai maz teksta un darbības, to-

mēr visi kopā apstiprina domu, ka cilvēka izaugšana padomju dzīvē ir dabiska un likumsakarīga.

Atmiņā iespējas dažī stāsta negatīvie tēli, kas, kaut arī būdami zināmā mērā pārspīlēti, hiperbolizēti, taču paliek iespējamas robežās. Te jāmin Plūdciema aptieknieka madama Heleņa, kas plātās ar savu «skatuves šarmu», lauku muzikants vecais Puskālis u. c. Ar tiem saistās ļoti iespaidīgas vietas stāstā: dramatiskā pulcēja darba sākums un šā izkrāsotā «vecās inteliģences kadra» neizdevies mēģinājums novirzīt to neceļos, kolchoza darba sākotāju Puskāļu ģimenes izjukšana, kad dēli sāk domāt par cilvēka cienīgāku dzīvi nekā «ragā pūšana» kaktu ballītēs.

A. Grigūļa tēlošanas veidu raksturo arī asprātīgi izteikti, īsti domu gaudi, kas pārtrauc ārēji it kā ļoti vienkāršā valodā rītošo vēstījumu un tiecas aptvert nedaudz vārdos lieču vispārīgu domu. Rakstniekam ir pārmests, ka atjautas, kas iespraustas personāžu valodā, bieži vien neatšķiroties no paša autora tekstā lietotajām, ka tās dažkārt esot pārlieku oriģinālas. Ir tādi «pārasprātīgi» teicieni arī šai stāstā: «...no teātra nesaprot vairāk kā reģe no pojenēm» (182. lpp.); «Mājas ēdiena vietā viņam tika pasniegtas naturālas asaras valmu» un gaudu mērcē» (170. lpp.). Tādu samākslojumu A. Grigūļa jaunajā darbā tomēr ir pavisam nedaudz. Lielā daļa aforismu ir īstā vietā, tie lielākoties atbilst personāžu raksturam un dzīves pieredzei, ne vienu reizi vien pateic vairāk, nekā varētu garu garie prātojumi. Minēsim kaut vai skaisto bākas gaismas salīdzinājumu ar Komsomolskas partijas ideju spožumu: «Bākas gaismas redzējāt? Mūsu cilvēkiem ir sava gaisma, kas rāda pareizo ceļu» — saka Garklāvs Ilzei. — Arī jums parādīs» (36. lpp.). Veselu sarunu par laimi rezumē kolchoza

(Turpinājums 5. lappusē)

A. BERZE, V. KUPCA, Z. LUBANIETE

Par mācību grāmatu redaktoru darbu

Mācību grāmatām jāatbilst ne tikai attiecīgā priekšmeta zinātniskajam pamatam, mācību programmas un metodikas prasībām, bet liela nozīme ir arī tam, kāds ir attiecīgā zinātniskā vai literārā mācību materiāla izveidojums valodas līdzekļu izlietošanas ziņā. Kāveklus mācīšanas darbā kā skolēniem, tā skolotājiem neradīs tikai tāda metodiski un zinātniski pareizi izveidota grāmata, kurā attiecīgā materiāla saturs būs izteikts skaidri un nepārprotami, lietojot iespējami plašu, bet līdz ar to zināmai bērnu attīstības pakāpei piemērotu leksikas materiālu un gramatiskā formu krājumu.

Šādu mācības grāmatu izveidošanā līdztekus autoriem vai autoru kolektīviem liela nozīme ir arī šo grāmatu redaktoriem, kuru uzdevums ir novērst vārdotības kļūdas un trūkumus autoru darbā un iespējami uzlabot doto materiālu un tā apdari, līdz ar to uzņemties arī zināmu atbildību par šādu grāmatu izveidojumu.

Pēdējo pāris gadu laikā vairāki autoru kolektīvi sastādījuši sešas jaunas latviešu valodas mācību grāmatas pamatskolas klasēm: lasāmās grāmatas I un II klasei, valodas mācības grāmatas I, II, III un IV klasei. Grāmatu sastādīšanas procesā autoru kolektīvi sadarbojās ar Latvijas Valsts izdevniecības nozīmētajiem šo grāmatu redaktoriem I. Celmu, M. Andersoni un A. Jankeviču un iepriekšējās konsultācijās guva daudz vērtīgu norādījumu kā grāmatu vispārējā izveidojuma ziņā, tā arī daudzos atsevišķos jautājumos.

Tomēr pēc šo grāmatu nonākšanas skolā šajā mācību gadā autoru kolektīviem nākas dzirdēt no skolotājiem ne vienu vien kritisku atzīmējumu uz trūkumiem un nepilnībām šajās grāmatās. Salīdzinot iespējās grāmatas ar to manuskriptiem, autoru kolektīviem nācās konstatēt, ka liela daļa skolotāju uzrādīto kļūdu ir radušās redigēšanas procesā un manuskriptos to nav bijis. Līdztekus autori saskatīja šajās grāmatās vēl arī citas nepilnības, kas radušās vai nu aiz nepietiekamas redaktoru sadarbības ar autoriem vai citu lemeslu dēļ. Šiem trūkumiem grāmatās nav gadījuma rakstura — tie vairāk vai mazāk atkārtojas, tāpēc par tiem ir jārunā kā par raksturīgām redaktoru darbā nepilnībām.

Apskatāmajās grāmatās teksti lasīšanai ir ļoti īsi, arī teksti gramatiskajiem vingrinājumiem bieži vien ir tikai 3—4 teikumu garī, tajos ietvertu domu nevar izteikt plaši. Svarīgi ir arī precīzi formulēt tekstiem plevienotos norādījumus un jautājumus. Tādēļ jālieto attiecīgajam saturam pareizi atbilstošs leksiskais materiāls un vienkāršas gramatiskas formas, lai bērni skaid-

ri un nepārprotami uztvertu, kas izteikts katrā teikumā, lai ikviens teikums lerosinātu viņu domas un darbību pareizā virzienā. Tomēr grāmatu redaktori bieži vien ar to nav rēķinājušies un daudzkārt manuskriptos dotos atsevišķos teikumus un veselus tekstus ir tā pārveidojuši, ka skolas darbā tagad rodas nevajadzīgas un traucējošas grūtības attiecīgo jautājumu noskaidrošanā.

Piemēram, izlasot jautājumus tāda formulējuma «Ko dara ar elektrību uz lelas? Ko dara ar elektrību rūpnīcā, kolchozā?» (Lasāmā grāmata I kl., 108. lpp.) pat pieaugušam cilvēkam nākas grūti atbildēt uz tiem. Ko lai saka pirmās klases bērni? Bet turpat līdzās viens jautājums palicis tāds, kā tas bijis formulēts manuskriptā: «Kādas darbus dara ar elektrību jūsu dzīvoklī?» Skolēnu domas pareizi nelerosina jautājums «Ko dara ar traktoru?» (124. lpp.), jo tajā neizpaužas traktora kā vilcējspēka specifika. Pārprotams ir jautājums «Kādu labumu cilvēkiem sagādā šie putni» (t. i. strazdi, 135. lpp.), jo vārds «sagādā» parasti saistās ar kādu noteiktu apzinātu rīcību, kādas putnietim taču nav. Atbilstošāks ir attiecīgais jautājums manuskriptā: «Kāds labums ir cilvēkiem no šiem putniem?» Bērnu domas dezinorientē arī jautājums «Kā agrāk mūsu zemē bija jāsvin Pirmā Maļja svētki?» (149. lpp.). Par buržuāziskās Latvijas laiku runājot, daudz piemērotāks ir jautājums «Kā agrāk mūsu zemē varēja svinēt Pirmā Maļja svētkus?», kāds ir dots manuskriptā. Stāstījā «Jaunās upes» (Lasāmā grāmata II kl., 103. lpp.) lasām teikumu: «Upju mums ir daudz, bet tās ne visas tek tā, kā vajadzētu, un ne visas — tur, kur būtu jātek». Mēs zinām, ka upes pastāvīgi tek un tecēs tur un tikai tā, kā tām jātek atkarīgi no reljefa, ūdens daudzuma u. tml. Šis teikums ne tuvu neizsaka to domu, kas ir manuskriptā dotajā attiecīgajā teikumā: «Mums ir daudz upju, bet ne visas tās tek tā, kā mums vajadzīgs, un ne vienmēr tur, kur vajadzīgs».

Bez kādas redzamas vajadzības sagrozīti arī daudzi teksti valodas mācības uzdevumiem, padarot domu tajos neskaidrāku, smagāku. Piemēram, tekstā: «Maruta un Evalds ir pirmās klases skolēni. Katru rītu viņi rūpīgi mazgājas. Visi skolēni ir tīri.» (Valodas mācība I kl., 97. lpp.) pārveidoti divi pirmie teikumi, tādēļ trešais loģiski neekļaujas saturā un liekas piekabināts, un bērni pamatoti jautās skolotājam, kādēļ visi bērni ir tīri, ja mazgājas tikai Evalds un Maruta. Manuskriptā šis teksts ir šāds: «Maruta un Evalds ir klases sanitāri. Viņi katru rītu apskata savas klases skolēnu rokas

un kaklus. Visi skolēni ir tīri.» Vai tiešām redaktors kautrējies runāt par tīrības kontroli, ko visās skolās jaunākajās klasēs veic klases sanitāri? Citu lemeslu teksta saturs pārveidošanai šeit nevar saskatīt. Stāstot par strādnieces darbu, aplamu priekšstatu bērnos rada teikums: «Ik dienas viņa strādā arī virs plāna» (Valodas mācība III kl., 19. lpp.) — it kā pēc plāna izpildīšanas varētu arī valrs nestrādāt. Manuskriptā šis teikums ir šāds: «Ik dienas Alda pārsniedz plānu». Izbrīnu rada teikums «Maļja izkāpj pa priekšējām durvīm» un jautājums «Pa kurām durvīm Maļja izkāpj?» (47. lpp.) — tekstā, kurā stāstīts par braucienu ar tramvaju, jo te vārds «durvis» lietots vārda «platforma» vietā. Līdzīgu redaktoru labojumu, kas pārgroza teksta saturu, grāmatās ir daudz.

So kļūdu grupai jāpieskaita arī tās vietas, kur mācību programmas prasībām atbilstošie apraksti un raksti sienas avīzē bez kāda pamata pārdēvēti par sacerējumiem. Tāpat arī uzdevumiem plevienotie norādījumi bieži vien ir pārveidoti tā, ka runā pretim metodikas prasībām, piemēram, norādījumu «Pastāstiet tekoši par...» vietā ir norādījumi «Atkārtojiet pasacitos teikumus!» (Valodas mācība II kl.), kam ir pavisam cita jēga un saturs. Daudzās vietās jautājumi ir pārveidoti tā, ka sākas ar «vai», kas neveicina bērnu domāšanas attīstīšanu.

Valodas mācības grāmatās ļoti redzamu vietu ieņem arī tādi redaktoru labojumi, kas ir radušies, nepietiekami iedziļinoties attiecīgā uzdevuma gramatiskajā materiālā, kura vingrināšanai autori bija izvēlējušies tekstus bez tādām valodas formām, kas vēl nav mācītas un var sagādāt bērniem grūtības attiecīgā uzdevuma izpildīšanā. Piemēram, tekstā, kurā jāuzrāda patskapli, ir ievietoti vārdi vai nu ar patskani «o» vai ar divskanīti, kad tie vēl nav mācīti, vingrinājumu tekstos vārdus dalīšanai zīlēs pārņemšanai jaunā rindā ievietoti vārdi ar lielāku līdzskaitu skaitu vārdu vidū starp patskapliem vai divskanītiem, kas jau mācīti, tekstos teikuma virslocekļu uzrādīšanai atsevišķos teikumos izņemti teikuma priekšmeti vai ievietoti verbālie sastata izteicēji u. tml.

Viens no svarīgākajiem latviešu valodas mācīšanas uzdevumiem ir skolēnu valodas attīstīšana un izkopšana. Tādēļ arī mācību grāmatās ir jānodrošina bērniem pareizas, daļskanīgas, skaideras valodas paraugi. Diemžēl, grāmatās bieži vien autoru izveidotajos vingrinājumu tekstos un stāstījos lasīšanai sastopam redaktoru pārveidotus teikumus, kas saturam gan atbilst, bet no valodas viedokļa neskan labi un arī neuzlabo manuskriptos doto attiecīgo

piemēru valodu, piemēram, «... parāvis augšā uz zemes guļošo zēnu» (Lasāmā grāmata II kl., 233. lpp.), «Spēcīga dūņoga nāca no mašinām plašajā cečā» (Valodas mācība III kl., 175. lpp.), «... plava ir nevis valrs zeltaina, bet zaļa» (Lasāmā grāmata II kl., 223. lpp.) utt.

Tāpat redaktori labo arī padomju rakstnieku darbu valodu, padarot to mazāk tēlainu un spilgtu. Tā V. Lača romana «Vētra» nelielajā fragmentā teikumā «Pilsēta dūņēja saviem dien-dienas troksniem» ļoti skaisti vārda «diendienas» vietā ir ielikts vārds «ikdienas» (Lasāmā grāmata, II kl., 62. lpp.). A. Sakses stāsta teikums «... vērigi pārlaida acis zēnu pulciņam...» pārveidots tā: «... vērigi pārlaida acis pār zēnu pulciņu» (215. lpp.). A. Brodeles stāsta teikums «Dzirņu Lienīte stāvēja māmīņai blakus tik tumši pietvīkusi, ka baltajā blūzē izskatījās kā peoniņas zieds» pārveidojumā ir daudz zaudējies no sava gleznainuma: «Dzirņu Lienīte stāvēja māmīņai blakus. Viņa bija tik tumši pietvīkusi, ka baltajā blūzē izskatījās kā sarkans zieds» (Lasāmā grāmata I kl., 68. lpp.). P. Sila poēmas «Nemirstība» fragmentā rinda «Cīnītāji liesmainie...» pārlabota uz «Cīnītāji dedzīgie...» (Valodas mācība I kl., 78. lpp.). M. Gorkija autobiogrāfiskais stāstīns, kas uzrakstīts pirmajā personā, pārveidots trešajā personā un tam atņemts pat autora vārds (Valodas mācība IV kl., 43. lpp.). Fragmenta no I. Karnauchovas «Stāsta par draudzību» (Lasāmā grāmata II kl., 116. lpp.) ir tā pārveidots, ka grūti nākas pat tekstus salīdzināt. Līdzīgi bez kādas redzamas vajadzības pārveidoti vēl citi oriģināldarbu teksti un fragmenti no tulkojumiem, ko pēdējos gados izdevusi atsevišķās grāmatās Latvijas Valsts izdevniecība un ko savā laikā redigējuši citu redakciju redaktori.

Visās sešās jaunajās mācību grāmatās autoru kolektīviem nācās konstatēt redaktoru tendenci it kā «bēgt» no dzīvās valodas, ko runā visplašākās tautas masas un ko lieto mūsu padomju rakstnieki, un ieviest skolās zināmu unifīcētu, šaurāku vārdu un gramatiskā formu krājumu, ko bieži vien nosaka redaktora personīgā gaume un nevis pastāvošie valodas likumi. Kā citādi tad izskaidro jau minētos un tādus labojumus kā vārda «automobilis» konsekvanta lietošana vārdus «automašīna», «mašīna» vietā, vārda «groziņš» lietošana vārda «kurvītis» vietā, vārda «gards» konsekvanta lietošana vārda «garšīgs» vietā, vārda «ferma» lietošana tur, kur manuskriptā bija «kūts»? Vai ne tādēļ arī V. Luksa dzeļojos «Anutas lepnums par māti» (Lasāmā grāmata II kl., 178.

lpp.) un «Anutas lepnums par tēvu» (Lasāmā grāmata I kl., 64. lpp.) redaktors vārdu «mamma», lai gan daudzi valodnieki to neuzskata par skauzamu vārdu, aizstājis ar vārdiem «māte» vai «māmīņa»? Manuskriptā doto teikumu: «Līdzien lauki stiepjas abpus ceļam. Pa tiem kā milzu vaboles līn traktori.» pārveidojums: «Abās pusēs ceļam aizstiepjas līdzien lauki. Pa tiem virzās traktori.» (Lasāmā grāmata I kl., 144. lpp.) taču ir sausāks un bālāks izteiksmes ziņā.

Toties nav saprotama tā pietate, ar kuru redaktori izturas pret pagātnes rakstniekiem. Piemēram, fragmentos no grāmatas «Staburaga bērni» autori bija labojuši novecojušas un tagad vairs nelietotās formas un izteicienus, kam skolas mācību grāmatās gan vairs nebūtu vietas. Redaktori šīs formas atkal atjaunojuši, piemēram: «Vēlcies drīzāki!» (Lasāmā grāmata II kl., 16. lpp.) — lietots «Gērbies atraki!» nozīmē, «Marcs seja slidas zem kājām» (Lasāmā grāmata II kl., 121. lpp.), «Tie ir augšzemes ledi, kas...» (Lasāmā grāmata II kl., 211. lpp.) u. c.

Tāpat maz labojumu ir tajos tekstos, kas ņemti no žurnāliem, avīzēm, kuras autori nepieskaita pie labākajiem tekstiem un kam zināmi labojumi būtu bijuši vairāk vajadzīgi.

Līdzās šiem vairāk vai mazāk nepamatotajiem pārveidojumiem redaktori ar lietiskiem labojumiem novērsuši arī daudzus trūkumus un negludumus autoru darbā. Tomēr jāpiebilst, ka grāmatās vēl ir palikušas arī ne-labotas autoru kļūdas tekstos un nekonsekvences definējamos, ko viņi leņvērojuši tikai pēc grāmatu iespēšanas un ko izlabot bija redaktoru tiešais uzdevums.

Autoru kolektīvi uzskata, ka jaunāko klašu mācību grāmatu redaktoriem ir jāpārzina ne tikai valodas jautājumi, bet, tāpat kā autoriem, jāzina arī mācīšanas un audzināšanas darba teoretiskie pamati (pedagoģija, priekšmeta metodika, programmas prasības attiecīgajā priekšmetā, bērnu attīstības īpatnības u. tml.) un jāpazīst mācīšanas un audzināšanas darba praktiskā puse skolā, mācību stundā, jāpazīst attiecīgā vecuma bērni, viņu domāšanas un valodas īpatnības u. tml. Tikai tad redaktori skaidri saskatīs mācību grāmatu manuskriptos ievietoto materiālu mērķtiecību un, šos materiālus attiecīgi vērtējot un nevadoties no personīgās gaumes, izdarīs manuskriptos atbilstošus, pamatotus, ar autoru nodomiem saskanīšos labojumus. Tikai tā redigētas grāmatas atbildīs savam uzdevumam, neradīs pārpratumus ne saturā, ne formas, ne apdares ziņā un sekrēs mācību darbu skolā.

Turpinājums no 4. lapa pusē

priekšsēdētāja Gundegas vārdi: «Par skaistumu dzīvē jākaro, un tur arī galvenokārt meklējiet laimes un skaistuma jēgu» (132. lpp.). Indriķa patstāvību un neatlaidību mācības raksturo, īstas zināšanu apguves būtību atklāj «... lekcijas ir tikai meža biezekā izcirsta stīga, bet kas apkārt šai eti-gai, tas jāatrod un jāatklāj pašam patstāvīgā darbā. Lekcijas mācās, priekšmetu studē» (163. lpp.). Teicēnā: «Tā ir liela lieta, ja cilvēki un koki tiecas pret sauli» (99. lpp.), atklājas mežu pēt-nieka Pētersona dzīves jēgas izpratne. Bet vārdi: «Pasaule ir daudz lieta, par kurām nejoko, viena no tām ir zāģis, otra — mīlestība» (191. lpp.) taču nevar būt neviena cita, kā zāģu entu-ziasta Vecozola teikti. Te atklājas viņš pats un arī viņa domas par darbu un mīlestību. «Iedomība ber smiltis mo-torā», tā vecais strādnieks Juris brī-dina savu meitu līzi pēc motociņu sa-censībām (11. lpp.). Tādu teicienu sa-līdzinājumu un zīmīgu epitetu stāstā ir tik daudz un tie lielākoties tik izde-vīgi izlietoti, ka par to ne tikai varētu, bet pat vajadzētu rakstīt veselu apce-rējumu. Taču ar nosauktajiem aforis-miem jau pietiek, lai secinātu, ka tie arvien organiskāk iekļaujas A. Grigūla tēlu veidošanas papēmienu sistēmā, ka pārmērību un oriģinālziēšanas kļūst arvien mazāk.

Tie liecina arī par autora pasaules uztveri, aforistisko domāšanas veidu, par to, kas vienu padomju rakstnieku atšķir no otra un kāpēc mēs varam ru-nāt par viņa īpatno stilu. Rakstnieku varoņi runā katrs savu valodu ne tikai tāpēc, ka to veidošanas procesā ņemts atšķirīgs dzīves materiāls, atšķirīgi prototipi. Jādomā, ka to personāžu valodai tāpat kā visa vēstījuma valodai uzspiesti arī autora individualitātes zī-mogs. Darbības ir ne tikai dzīves, bet arī rakstnieka bērns. Kāpēc gan tādu savu dzīves uztveri un literārās izteik-

smes līdzekļus lieto A. Grigulim? Glu-ži pretēji, ir labi, ka mums ir dažādi rakstnieki ar daudzveidīgiem darbiem.

Šis atjautas un domu graudus autors jau arī nevienam necenšas uzliet par kaut kādām izciliām asprātībām. Stāstā nevienu šādu aforismu, salīdzinājumu, spilgtu epitetu lietotāju ne pats autors, ne arī citi personāži par labu runātā-jū, asprātīgu cilvēku nesauc. Tas ir pilnīgs pretstats vienam otram rakst-niekam, kas sacerē «iespaidīgu» runu, liek to savam varonim norunāt un pēc tam ar citu personāžu vārdiem vai arī pats savā tekstā cildina šo runu par «pārliecināšu», spilgtu, aizraujošu». Cik maz te paškritikas, ja lasītājam jā-redz tikai noidēdētas frazes, kas «uzlabotas» ar pāris cēliem vārdiem.

Prasmīgi, it īpaši jauniešu savstar-pējo simpatiju un mīlas tēlojumā, izlie-toti zemitēksti un situācijas, kas runā gluži citu nekā teiktie, ļoti parastie vārdi, vai arī rāda cilvēku attieksmes pavisam bez vārdiem. Tā par Indriķa un lizes raksturiem, par viņu skaidra-jām, spēcīgajām jūtām daudz vairāk nekā vārdi saka visa viņu rīcība stāsta sākumā, kur Indriķis negribēdams pa-vada Veru uz mājām un lize to at-balsta, lai gan abi vēlētos palikt kopā. Lieliskos zemitēkstos šis Indriķa, lizes un Veras attieksmju stāsts turpinās lizes sarunā ar Veru, kad abas runā par Andreju, bet īsti domā par Indriķi (219.—221. lpp.). Tāpat tēlotas radio-telegrafista Andreja Kraujas jūtas pret līzi, kas jo sevišķi izpaužas «Zaļās ze-mes» izrādē, kur lize tēlo Lieni un Andrejs Zarēnu Kārli (231. lpp.). Dau-dzas lappuses aizstāj viens Imanta Zauera teiciens (245. lpp.): «Irma... nu Irma Bezdelīga man liecukstēja, ka laikam nekas noiznāksot» (ar kluba bū-vi — H. B.). Te lizes vārds bez uzvār-da teikuma sākumā un ar uzvārdu aiz-daudzpunkta, tāpat «liecukstēja» ne-«telca» liecina par attieksmēm, ku-ras rodas vai jau radušās starp abiem

jauniešiem un par kurām vēl kautrējas runāt. Bet tas liecina arī par Imanta izaugsmi, jo lizes izcilais raksturs lasītājam jau pazīstams.

Tādēļ arī autors sasniedz izteiksmes koncentrāciju, izvēlās ne tikai no lie-kiem, bet vēl vairāk no salkaniem vār-diem, kas tik uzbāzīgi cenšas iespīesties šādos jūtu un pārdzīvojumu tēlojumos, ja tos grib tieši izlikt vārdos. Tam vēl jāpievieno labi izvēlētais pēdības, kas paplašina runātā saturu tālu pāri vār-diem, kas tieši teikti. Tas ir ista dra-maturga rokkrasts, dramaturģisko tēlo-juma papēmienu veiksmīga lietošana prozā.

Arī šis meistarskaists lietošanas papē-miens būs viens no tiem lemesliem, kā-pēc grāmata ir tik interesanta, lai gan viņa nav vēl ietverts viss, ko īsti spēj autors.

Par vēl nepaveikto runāts jau grā-matas iepriekšējā apspriešanā un arī recenzijās presē. Proti, daudzas grūtī-bas, kas stājas lizes nodomiem ceļā, izskatās kā nebijušas, tikko šī enerģis-kā jauniele parādās. Autoram tad tikai atliek konstatēt uzvaras. Tā tas notiek mežsaimnieku kolektīvā, zvejnieku kol-chozā un vēl citur. Grūtības, protams, nevajag pārspīlēt, ar tām nevajag bie-dēt. Ka grūtības ir pārvaramas, to autors skaidri un pārliecināti parādījis nodaļās par pirmo sarīkojumu, par «Zaļās zemes» uzvedumu, par cīņu ar balliņu kultu un citās. Taisni tāpēc grūtības zināt, kā tas noticis arī tajos gadījumos, kad par to ziņo sausas, pro-tokoliskas rindas (197. lpp. u. c.). Kulturas darba pieredze rāda, ka sa-sniegumi nenāk ne tik viegli, ne arī, kas jo sevišķi jāuzsver, — tik ātri. Ar nepamatotām zibepuzvarām, grūtību neļvērošanu un noklusešanu nevien-u pārliecināt nevar.

Otrs grubulis, par ko arī jau agrāk runāts, ir vairāki, ar stāsta galveno darbību nesaistīti vai vāji saistīti ie-spraudumi, piemēram, apraksti par

mežiem, zeļošanu ar elektriskās gais-mas palīdzību, par kāzām un citi. Tādiem iespraudumiem var būt sa-va vieta daļdarbā, it īpaši ar lizes vārdiem jaunatnes stāstā, kāds lielā mērā ir arī šis A. Grigūla darbs. Taču tie nedrīkst lēkt ārā no visa no-tikumu plūsmā un tēlu veidošanas procesā, turklāt tie jābūt pareiziem, labi pārbaudītiem faktiem. Tas ne vien-mēr lēvēdams aplūkojamā stāstā. Piemē-ram, Latvijas mežu vēstures skicē, kam jau tā nav nekāda ciešāka sakara ar visu pārējo stāstu, autors uzsverti pre-cīzi min Latvijas mežu kopplatību u. c. 1.389.043,4 hektarus» (87. lpp.). Bet Fr. Deglava brošūra «Latvijas PSR tautas saimniecības apskats» (VAPP, 1944., 12. lpp.), kā arī Lielās Padom-jū Enciklopēdijas atsevišķajā sējumā par PSRS (ОГНЗ СССР, 1947. cgp. 1892) dots vairāk nekā par 350 000 ha lielāks skaits — 1747 tūkstoši ha». A. Grigūla minētās skaitliskās acim redzot nav kopplatība! Tai pašā nodaļā blakus liktie teiku-mi: «Kad cilvēks sāka apdzīvot Baltijas jūras piekrasti, viņš jau te priekšā sastapa mežus. Latviešu cilts dedzināja līdumus, lai iegūtu ti-rumus, kur sēt maizi» (85. lpp.) var radīt aplamu priekšstatu, ka tieši lat-vieši bijuši pirmie cilvēki Baltijas jū-ras piekrastē. Zvejniecības specialis-ti apgalvo, ka, pēc naktszvejā lietotā prā-vā motorkuģa apraksta spriežot, tā dzī-nēja jaudai jābūt ap 200 zirgspē-kiem, nevis 40, kā teikts stāstā (190. lpp.).

Tāda sīkumaina piesiešanās it ne-maz nelederas daļdarbā recenzijā, tomēr vainojams te nevis recenzents, bet gan autors, kas šos datus lici-s daļdarbā, gribēdams piešķirt tam lielāku izziņas vērtību. Taču konstatē-tās neprecizitātes liek šaubīties arī par citu tāda rakstura iestarpinājumu parei-zumu. Te vērojama steiga, nevērtība. Paviršība izpaužas arī tā, ka autors

liek Indriķim reizē būt divās vietās: pie zāģu meistara Vecozola, kas nevar sa-meklēt līzi (191. lpp.) un tai pašā laikā kļējot ar līzi pa laukiem (191.—194. lpp.). Kolchoza kulturas organizators Lintīņš reizē pletiprina karogu pie jaunceltā kluba kolchozā, bet tai pašā laikā tam kā Andreja Kraujas aizstā-jējam Zarēnu Kārli lomā vajadzētu at-rasties pašdarbības skatē Rīgā (273. lpp.). Nav pareizi runāt par kol-choza priekšsēdētāja «liecēšanu» (125. lpp.), jo tie tiek lievēlēti.

Dažviet traucē rakstnieka nevērtība pret literārās valodas normām. Literāro darbu vērtētāji un it īpaši valodnieki ir bargi pelti par «blusīgu» meklēšanu rakstnieku valodā. Bet ko lai dara, ja tās lec acīs? Piemēram, «līzi n o z i m ē-j a par Kulturas nama vadītāju» (19. lpp.), «izsaut... interesi» (86. lpp.), «uz Puskāja adresātska-nēja visnespējamākie starpsaucie-ni» (145. lpp.), «tik dažādi spēja pletiet dzīves daudzpusī-bām» (163. lpp.), «neatrada par vajadzīgu piezvanīt» (169. lpp.), «priekšlikumam iebildumu nebija» (176. lpp.) u. c.

Šis vainas un negludumi ne tik daudz mazina grāmatas māksliniecisko un audzinošo vērtību, cik liecina par au-tora neizmantotajām iespējām.

Tāpat ir uzrakstīta grāmata par mūsu jaunatni, kas nekļūst vēcā, par vecajiem, kas arī vēl jūtas jauni, par jaunu kulturu, sadzīvi un paradumiem, par draudzību un mīlestību, par padom-jū gaismu, pret kuru ļaudis tiecas kā koki pret sauli.

Te atkal reiz mūsu literatūrā pēc A. Sakses Mirdzas ienācis jaunietes tēls, kam līdzināties gribēs daudzi.

Jo nozīmīgs A. Grigūla darbs kļūst šodien, kad partija sevišķi gādā par to, lai kulturas dzīve laukos kļūtu vēl ro-sīgāka. Stāsts par spuldzi pie Plūdele-ma Kulturas nama lēģina lielā šai darbā būs krietns palīgs.

LATVIJAS PADOMJU RAKSTNIEKU SAVIENĪBĀ

Kritikas komisijā apsprieda žurnālā «Karogs» un laikrakstā «Literatura un Māksla» publicētos literāri teoretiskos un zinātniskos rakstus un recenzijas. Sanāksmes pirmajā dienā referenti M. Kalve un V. Kaupužs atzīmēja, ka pēdējā gadā mēnešrakstā «Karogs» kā viens no vērtīgākajiem publicēts K. Ozoliņa raksts par latviešu padomju literatūras un kritikas dažādiem jautājumiem, kurā izvirzītas aktuālas tipizācijas, detalizācijas un sistēmas problēmas. Kā nozīmīgu atzīmēja Fr. Rokpeļņa rakstu par dziesmu tekstiem un muziku. Apsvēlams pasākums žurnālā ir nodalījums «Rakstnieku tribīnē», kurā kā pirmās uzstājies K. Krauliņš ar aperi «Piezīmes par Raiņa daiļrades metodi». Atbalstāms redakcijas pasākums sniegt rakstus par tādām latviešu literatūras darbiniekiem kā Jāni Asaru, par kuru līdz šim pastāvēja pretrunīgi vērtējumi.

A. Talča visumā interesantais raksts par bērnu literatūru nav viscaur vienāda līmeņa: autors tajā dažviet ieslēdz spriedelējumus, kuriem nav būtiska pamatojuma. M. Losbergas plašais apcerējums «Revolucionārā daiļliteratūra pirmajos latviešu strādnieku izdevumos» satur vērtīgu materiālu; raksta vērtība celtos, ja autore būtu parādījusi revolucionārā presē publicētās daiļliteratūras saistību ar visu pārējo progresīvo latviešu literatūru. Vairāku «Karogā» ievietoto rakstu galvenais trūkums ir tas, ka teoretiskie jautājumi tajos iztirzāti abstrakti, atraujot no konkrētā literatūras materiāla analīzes.

M. Abola apskatīja «Karogā» publicētās recenzijas, kā labākās atzīmēja atsevišķas J. Sudrabkalna, B. Sauliņa, I. Muižnieka, V. Kaupuža un citu rakstītās. Referente kritizēja J. Niedres recenziju par V. Grosmaņa romanu «Par tainiņu lletu». L. Rozes un M. Gailles raksts par E. Veidenbauma daiļradi nekā jauna neatklāja, nav dziļāk interpretēti dzejnieka ekonomiskie raksti. M. Zorins plašākā recenzijā par A. Gudaiša-Gudzevičus romanu «Kāleja Ignota tainība» sajaucis tautiskuma un tautu draudzības jēdzienus.

Kā trūkums tika atzīmēts tas, ka recenzijas «Karogā» bieži parādās ar lielāku novēlošanos, tajās pārāk bīkli apskatīti meistarības jautājumi.

Debatēs, kurās piedalījās I. Muižnieks, K. Kundziņš, V. Melnis, K. Krauliņš, A. Vilsons, J. Niedre, E. Rozenberga u. c., izskanēja prasība, lai «Karogs» sniegtu daudz vairāk plašāku aperi un rakstu par latviešu padomju literatūras ikdienas jautājumiem, kā arī rakstu par socialistiskā realisma, tipizācijas un citām aktuālākajām problēmām.

Apspriedes turpinājumā referents A. Vilsons apskatīja laikrakstā «Literatura un Māksla» pirmajā pusgadā ievietotos literāri teoretiskos rakstus, konstatēdams, ka redakcija sniegusi virkni vērtīgu rakstu par meistarības un žanra specifiskās problēmām. Ir pieprasīti vairāki jauni autori (M. Kalve, M. Mauriņa u. c.). Tomēr vairums ievietoto rakstu vēl ir viduvēji. Ierosināts ir P. Pēterona raksts par teātra kritiku, kurā tomēr autors, pēc referenta domām, nepareizi traktē «štampu» jēdzienu. V. Valeiņa apcerējums par satīru visumā atzīstams, ar iebildumu, ka tajā nav apskatīti tādi satīras meistari latviešu literatūrā kā P. Rozītis un V. Lācis. Referents nepieļenoja Dz. Dimpēnas nostādne recenzijā par

A. Arbuzova lugu «Tapa». V. Bērce rakstā «Tipiskuma problema, — politiska problema» pārāk elementāri interpretācija. Autors runā par patiesībām, kuras visiem jau sen zināmas, raksta valoda smaga. Referents uzstāja prasību, lai redakcija vēl vairāk iesaista laikrakstā jaunos, kā arī vecos kritiķu un rakstnieku kadrus. Daudz vairāk jārunā par meistarības jautājumiem, vairāk jāpublicē rakstu par folkloras, latviešu literatūras vēstures, kultūras mantojuma apgušanas, sociālistiskā realisma, V. Majakovska daiļrades un citiem jautājumiem.

J. Niedre apskatīja laikrakstā publicētās recenzijas. Redakcija piesaistījusi daudzus jaunus autorus, no kuriem vairāki publicējas pirmoreiz. Kā veiksmīgāko referents atzīmēja J. Kalniņa recenziju «Dažas piezīmes par latviešu padomju dzeju» (sakarā ar latviešu padomju dzejas antoloģijas iznākšanu), kurā izvirzīti jautājumi par dzejas tēlu sociālo sistēmu. Pozitīvi vērtējama arī M. Kalves recenzija par A. Imernaņa poēmu «Kur visi kuģi satiksies». Tomēr autorei vajadzēja kritiskāk analizēt dažus dzejnieka formas papēmus, kas sāk atkārtoties. Zemā līmenī ir V. Kaupuža recenzija par V. Lāča romanu «Uz jauno krastu». Recenzijas autors nav analizējis šī romāna mākslinieciskās īpatnības. M. Rudzītis recenzijā par A. Krūķa grāmatu «Pavasaris Dzimentē» nav atbildējis uz vienu no svarīgākajiem jautājumiem, vai dzejnieks ir ko jaunu ienesis latviešu padomju dzejā. Arī I. Muižnieka recenzijā trūkst dzejnieka A. Vējana daiļrades dziļākas analīzes. Referents atzīmēja, ka virkne recenzentu (A. Silde u.c.) raksta pārāk konstatējoši, konservatīvi.

Debatēs piedalījās M. Galle, V. Melnis, P. Pētersons, Dz. Dimpēna, J. Kalniņš, H. Bendiks, R. Peļše, M. Kalve un I. Muižnieks. Tika pasvītots, ka daudzās recenzijās, kas ievietotas nodalījumā «Grāmatu apskats», liekas «štampi». Redakcijai jāpadomā, kā šo nodalījumu padarīt interesantāku. Redakcijas nostāja literatūras jautājumos jābūt principiālai, jādot vairāk dziļu problēmu bagātu recenziju. Nav pieļaujams, ka vairākas grāmatas nemaz nav recenzētas, bet virkne recenziju parādās ar novēlošanos.

Vairāki runātāji pārmēta referentam A. Vilsonam to, ka viņš nav aplūkojis laikraksta darbību visa gada apjomā, tāpēc arī netika būtiski iztirzātas rakstu seriālas par meistarības, jauno autoru audzināšanas, tulkojumu un citiem jautājumiem. J. Niedre, runājot par atsevišķu autoru darbiem, aprobežojās ar pārāk vispārīgiem spriedumiem, bet dažas recenzijas pat neņemina (J. Sudrabkalna, K. Krauliņa, P. Zeiles). Lielākā vai mazākā mērā šie trūkumi bija arī citiem referentiem. Piemēram, M. Abola, ne ar ko nepierādāt, tikai uzskatīja virkni it kā veiksmīgu recenziju, kas publicētas «Karogā». Arī V. Kaupužs gan konstatēja, ka viņš nepiekrīt dažām K. Krauliņa izvirzītām tezēm (rakstā «Piezīmes par Raiņa daiļrades metodi»), bet konkrēti neminēja nevienu no tām.

Sanāksmē piedalījās daudzi jaunākie paaudzes kritiķi un literatūrzinātnieki. Tomēr pārrunas varēja izvērsties radošākas, ierosinošākas, ja šādā tik nozīmīgā pasākumā būtu aktīvāk piedalījušies mūsu republikas redzamākie rakstnieki.

Atklātā vēstule
tekstilkombināta
«Rīgas audums»
direktoram b. Bobīram

Biedri direktori! Atļaujiet apgrūtināt Jūs ar šo vēstuli. Nejaunojiet, ka būsīm atklāti, jo ceram, ka arī Jūs atbildēsiet ar atklātu sirdi.

Kāpēc Jūs, biedri direktori, tik ļoti neieredzat māksliniecisko pašdarbību? Vēl labi atceramies, ka pirms pāris gadiem tekstilkombinātā sekmīgi darbojās dramatiskā kopā un tautisko deju kolektīvs. Bet Jūs par to bijāt sašutis, un beidzot visiem par lielu izbrīnu abi kolektīvi pārtrauca darboties. Domājām, ka te būs vainīgs kāds pārprātums un Jūs ar savu enerģisko rīcību panāksiet, ka minētie kolektīvi atjaunos darbību, jo pirms diviem vai trim gadiem kombinātā piešķīra direktora fondu.

Koris gan turpināja darboties, un dirigenta b. Muizāra vadībā tas sniedz daudz labu koncertu, par kuriem priecājās visi rīdzinieki. Mākslinieciskās pašdarbības skatēs izrādījās, ka tekstilkombināta «Rīgas audums» koris jau vairākus gadus no vietas ir viens no labākajiem Rīgā un, lūk, šogad pilsētas skatē leguva otro vietu. Bet nevaram izprast, kāpēc, kādu iemeslu dēļ jūs tagad panācāt, lai arī koris likvidējas.

Aprīlī Jūs devāt rīkojumu mēģinājumu telpu pārvērst par ražošanas cehu. Tad koris pārgāja strādāt uz sarkano stūrīti. Kā par nelaimi, to uzstādīja kombināta vietējās komitejas priekšsēdētājs b. Lācis un steigšus paziņoja jums. Tad nu Jūsu dusmu mērs bija pilns, un Jūs devāt rīkojumu steigīgi pārvērst arī sarkano stūrīti par ražošanas nodāju. Bet koristi negribēja padoties, viņi prasīja, lai ierāda tiem citas telpas, un mēģināja turpināt darbu kombināta pagrabā. Bet vietējās komitejas priekšsēdētājs b. Lācis steigšus apskatīja apkārt un berzēja rokas, čukstēdams: «Redzēsim, cik ilgi viņi tur cietīs.» Starp citu, kamēr b. Lācis vēl nebija vietējās komitejas priekšsēdētājs, viņš dziedāja kori, bet, tiklīdz kļuva par vietējās komitejas priekšsēdētāju, tā prom bija.

Bēdžot koristi nolēma sasaukt pilnsapulci, lai apspriestos, ko darīt: darboties vai pārtraukt darbu. Uz šo pilnsapulci tika aicināti arī administrācijas pārstāvji un vietējās komitejas priekšsēdētājs, bijušais koris b. Lācis. Bet tavu brīnumu: nevienam no viņiem neieradās! Varēja domāt, ka Jūs un visi jums pakļautie darbinieki neieredzat māksliniecisko pašdarbību tāpēc, ka tajā salasījušies slasti un dīkdiepi, kas traucē izpildīt ražošanas plānus. Bet pārsteigums kļuva vēl jo lielāks, kad uzzinājām, ka tekstilkombināta «Rīgas audums» kori piedalās tieši labākā strādnieki. Lūk, jaunā audēja b. Purplīša par izcilām sasniegumiem darbā atzīmēta Proletariātu rajona goda plāksnē. Viņa ir visa rajona lepnums. Vai arī kombināta darbiniece Auguste Smite, kas sistematiski izpilda darba normu par 160—165 procentiem, tāpat b. Siksnāns, kas savu ražošanas uzdevumu ik mēnesi izpilda par 170—175 procentiem un ir viens no labākajiem elektroceha strādniekiem. Vairākos koncertos esam dzirdējuši kora solistu kombināta palīgmestaru Juri Rātnieku, kas savu uzdevumu veic par 113—115 procentiem. Varētu vēl uzskaitīt daudzus citus koristus, kas darbā ir vieni no labākajiem. Skatiet, ka viņiem gan ir tiesības pēc darba kulturali pavadīt savu brīvo laiku un nodarboties ar to mākslas nozari, kuru tie visvairāk iemīļojuši. Kādu iemeslu dēļ Jūs viņiem to liedzat?

Savu Jūs esat panākuši. Koris darbību pārtraucis. Līdz ar to visa mākslinieciskā pašdarbība tekstilkombinātā «Rīgas audums» izbeigusies.

Daudzos mūsu republikas uzņēmumos, iestādēs, pat visattālākajos ciematos kolchoznieki un strādnieki rosti gatavojas nākamā gada dziesmu dienām. Būtu labi, ja arī tekstilkombināta «Rīgas audums» strādnieki, kalpotāji un inženier tehniskais personāls gatavotos šim dienām. Atļaujiet izteikt stingru pārliecību, ka šis cerības piepildīsies, ka tuvākajā laikā tiks pabeigti zāles remonts, kas turpinās jau septiņus mēnešus, un tajā varēs sākt darboties koris, dramatisks kolektīvs un tautisko deju pulciņš.

Ar patiesu cēlu
O. Reichmanis,
Republikāniskā tautas mākslas nama
direktors

Jaunas filmas

«Nav miera zem
olivkokiem»

Tā saucas jaunā italiešu mākslas filma, ko inscenējis režisors komunisti Džuzepe de Santisa. Tāpat kā agrākas, padomju skatītājam ļoti pazīstamās italiešu progresīvās kinematogrāfijas mākslas filmas, arī šī veltīta «mazo» jauzu dzīvei.

Filmas darbība norisinās kādā no apmetnēm, kas raksturīgas Dienvid-Itālijas kalnainajiem rajoniem. Nozēlojamās pažobelēs mitinās šā apvidus ļaudis — nabadzīgie bezzemnieki.

Izcietis karu un gūstu, pilns labu cerību dzimtajā pusē atgriežas zemnieka dēls Francisko, bet viņu sagaida trūkums un posts. Bagātais kaimiņš, zaglis un spekulants Bonfilio, izmanto kara un okupācijas gadu apstākļus, piesavinājies Francisko piederības aitas — viņa vienīgā eksistences avotu. Negodīgi ticis pie bagātības, tagad Bonfilio grib atņemt Francisko līgavu — skaistuli Lučiju. Laupītāja Bonfilio iebiedētie apmetnes iedzīvotāji pa-

cleš viņu spaidus, bet ar to negrib samierināties drošais un lepna Francisko. Kad Francisko aizdzen savas aitas no Bonfilio aploka, pēdējais viņu izseko un, izmantodams provokāciju, panāk, ka Francisko iemet ciematā. Tiesā visi liecinieki, pat Lučija padodas Bonfilio draudiem, un tā nevalnīgo Francisko notiesā.

Tācu nepailet ilgs laiks, un Francisko atkal parādās apmetnē. Kopā ar kādu klaidoni viņam izdevies bēgt no cietuma, Francisko nolēmis atbēgt Bonfilio. Viņš aicina savu ienaidnieku uz godīgu cīņu — viens pret vienu. Baidāmie atmaksas, Bonfilio bēg. Tas meklē patvērumu trūcīgo zemnieku bodeļēs, piesola tiem naudu, bet godīgie darba rūķi nav uzpērkami. Francisko drosme un apņēmība viņos ir modinājusi pārliecību, ka taisnība ir viņu pusē, ka vienotība ir spēks. Visus, kas līdz šim pazemīgi cietuši bagātnieku netaisnību, tagad pārņem kvēla protesta jūtas. Bonfilio atliek tikai viens ceļš — bojā eja.

Jaunā filma mums rāda Itāliju tādu, kāda tā ir šodien — nožēlojamas pazobes, trūkmecietīgi bezzemnieki, godīgi darba rūķi, kas meklē izeju no sava beztiesiskā stāvokļa un cīnās par labāku nākotni.

Zemnieku puks Francisko veiksmīgi tēlo aktieris R. Vallone, Lučiju — L. Boze. Tautas melodijām tuvu muziku filmai devis komponists G. Petrasis.

Neraugoties uz dažiem trūkumiem, kas vietām radušies inscenētāja mēra sajūtas trūkuma dēļ, visa filma no sākuma līdz beigām piesātināta dramatiskiem notikumiem un skatāma ar neatslābstošu interesi.

«Francis Šuberts»

Jaunā austriešu krāsainā mākslas filma, ko nākamajā nedēļā demonstrēs Rīgas kinoteātris, veltīta lielā austriešu komponista Franča Šuberta dzīvei. Savā īsajā mūžā komponists radījis daudz spilgtu, visā pasaulē pazīstamu un iemīļotu dziesmu, serenādu, kā arī vairākas simfonijas, tai skaitā «Nepabeigto», ar kuras skapam iesākas filma.

Titullomu tēlo aktieris G. Sveigers. Viņa tēlojums smalki niansēts, jūtām

bagāts, ļoti raksturīgs. Mūsu acu priekšā — apgarotais, bet arī laikmeta sekības nomāktais un sarūgtinātais komponists. Tiekdamies pēc personīgās laimes, viņš it kā uz brīdi samulst dzīves skarbuma priekšā, bet drīz atrod pareizo ceļu — istas, nelielkujotas, vienreizējās mākslas ceļu. Nekas viņš nespēj viņu atturēt no šā mērķa, ne izdevīgi, kas saka, ka mākslu pārvērst naudā ir esot māksla, ne mīļotās meitenes Terezes zaudējums. Augstākā balva viņam ir tautas un lielā muzikas ģenija — Bethovena atzinība.

Filmā visai skopi izmantoti Šuberta muzika, tā kalpo vairāk kā fons. Skatītājs negūst iespāidu par to bagāto mantojumu, kādu komponists atstājis nākamām paaudzēm.

Ja līdz šim redzētajās austriešu mākslas filmās vēl bija nomanāms zināms tukšums, ārisķīgums, tad ar šo jauno filmu austriešu kinomāksla spērusi krietnu soli uz realismu.

A. Sendors

ŠONEDĒĻ

Sodien Latviešu un krievu mākslas muzejā, plkst. 13. Padomju Latvijas mākslinieku 1953. gada jaunrades darbu izstādes atklāšana.

o Filharmonijas zālē Valsts kora koncerts (22. novembra koncerta atkārtojums). Mākslinieciskais vadītājs un galvenais diriģents Jānis Dūmiņš. Solisti Austra Valdena un Jēkabs Pokempers. Sākums plkst. 20.

7. decembrī Latvijas Padomju mākslinieku savienībā gleznotāju sekcijas sanāksme. «A. Karpova lekcija «Marksiistiķi-ļepiniskā izpratne un mākslinieciskā mantojuma novērtējums». Gleznotāju V. Karjākina un A. Naloga jaunrades darbu atskaite. Sākums plkst. 18.

8. decembrī Filharmonijas zālē simfoniskais koncerts. Piedalās LPSR Radio simfoniskais orķestris. Diriģents LPSR Nopelniem bagātais mākslas darbinieks Leonīds Vigners. Soliste Vissavienības un starptautisko konkursu laureate Elizabete Gilela. Programā Sostakoviča 5. simfonija, uvertūra Vebera operai «Burvju strēlnieks», Mendelsona koncerts vijolei un orķestrim, uvertūra Vagnera operai «Tannheizers». Sākums plkst. 20.

9. decembrī Latvijas Padomju mākslinieku savienībā MS biedru un kandidātu kopēja sanāksme. Dienas kārtība: 1. Tēlotājas mākslas uzdevumi sakarā ar PSKP CK septembra Plenuma lēmumiem. 2. LPMS valdes lēmumu apstiprināšana. Sākums plkst. 17.

o Rīgas pilsētas 14. bibliotēkā, Ciekurkalna I garajā līnijā 66. lasītāju konference par A. Grīguļa stāstu «Lepina lielā deg spuldze». Konferenci vadīs dzejnieks A. Skalbe. Sākums plkst. 18.

o Mākslas darbinieku namā «Cīņā» redakcijas, Latvijas Teātra biedrības un Mākslas darbinieku nama sarakojumā pārrunu vakars, veltīts V. Minko komedijai «Nenosaukt uzvārdus» jauntestudējumam Akademiskajā Dramas teātrī. Referents K. Pamše. Piedalās LPSR Nopelniem bagātie mākslinieki, Stajlņa premjālaureāte O. Krīle un R. Zandersons, aktrises E. Zūmīņa un I. Hincenberga. Sākums plkst. 20.

o Filharmonijas zālē Elizabetes Gilelas vijolvakars. Sākums plkst. 20.

10. decembrī Latvijas Padomju mākslinieku savienībā teātra dekoratoru un noformētāju sekcijas sanāksme. 1. J. Feoktistova ziņojums par uzdevumu dekoratīvo noformējumu Muzikālās komedijas teātrī. 2. Dekoratoru konferences darba plāna sastādīšana. Sākums plkst. 19.

o Akademiskajā Dramas teātrī V. Minko komedijas «Nenosaukt uzvārdus» pirmizrāde. Sākums plkst. 20.

11. decembrī Latvijas Padomju mākslinieku savienībā grafiķu sekcijas sanāksme. 1. Grafiķu F. Pauļukas, O. Abēlites, V. Krēgeres un K. Saukas darbu atskaite izstādē. 2. Jauno darbu projektu izskatīšana. 3. Izstādē nepieņemto darbu apspriešana. Sākums plkst. 18.

Iznācis žurnāla „Karogs” 1953. gada 11. numurs

Saturā: Vizbuļa Bērce romāna «Mēs — darba rūķi...» turpinājums, A. Līņevska romāna fragments «Pie Baltās jūras», Borisa Smīta dzejolis «Pasaka par trim graudiem», Michaila Sisoikova dzejolis «Neaizmirstamie varoņi», Jēkaba Rugojeva dzejoli «Lai iedegas gaisma» un «Karelijas meža cirtējs runā», Alekseja Titova dzejoli «Ziemeļu ugunis» un «Zelta tundra», Taisto Summarena dzejolis, Anti Timonena stāsta «Apgāismotie loģi» fragmenti — «Draugi», Valījes Brutānes dzejolis «Dziesmas», Gunāra Cīruļa apraksts «Pašatīlīdzība», Valda Lukša dzejolis «Birokrata bēdas» un fabula «Vēlreiz par kazām».

Kritikas un publicistikas nodaļā ievietoti šādi raksti: Berta Brainina «Pazīstamais svešinieks» (par tipiskumu bērnu literatūrā), Kirils Cistovs «Kareļu-Somu PSR literatūra», Kārlis Kundziņš «Pussimts gadu uz skatu-

tuves» (Latvijas PSR Tautas mākslinieks Alfreds Amtmanis-Brēdītis), Beatrise Barševska «Garlība Merķeļa cīņa pret reakciju literatūrā».

Kultūras un mākslas dzīves nodaļā: Laimonis Purs «Dzejnieka atskaite» (recenzija par Jūlija Vanaga «Izlasī»), Kārlis Krūza «Piezīmes par Ed. Veidenbauma dzeju izlases krievu tulkojumu», J. Kalniņš «Nedrošības pārvaršana» (R. Blaumaņa tautas luga «Jaunais gars» LPSR Valsts Akademiskajā Dramas teātrī), V. Vitolds — Seksipira «Romeo un Džuljeta» Dailies teātrī, J. Pabērzs — «Akulīna» Muzikālās komedijas teātrī, J. Pabērzs — «Spārite» Liepājas Dramas teātrī, A. Darkevics «Par estrādes žanra izkopšanu», A. Vilsons «Realists un satīriķis Doku Atis», R. Lāce «Baltijas republiku tēlotāju mākslinieku jaunrades konference», Jauno autoru seminārs. Bibliogrāfija.